

LEADER

Liiveri

JUURET JA SIIVET

Liiverin strategia 2023–2027

Sisältö

1.	Johdanto	1
2.	Tiivistelmä valmisteluprosessista	2
3.	Toiminta-alue	3
4.	Kehittämistarpeet	5
5.	Painopisteet, tavoitteet ja toimet	7
6.	Rahoitussuunnitelma	16
7.	Toimeenpano	17
8.	Seuranta ja arviointi	20

Liiverin hallitus kesällä 2021. Eturivi: Leena Sjöstedt, Arja Ketoja, Päivi Alaniska, Tarja Pienimäki (pj), Jaana Hurme, Janne Lehtinen ja Pirkko Ekoluoma (vpj). Takarivi: Jarmo Kallio, Matti Koivuluoma, Minna Tuohisto-Kokko, Sari Rintala ja Hannu Ilomäki.

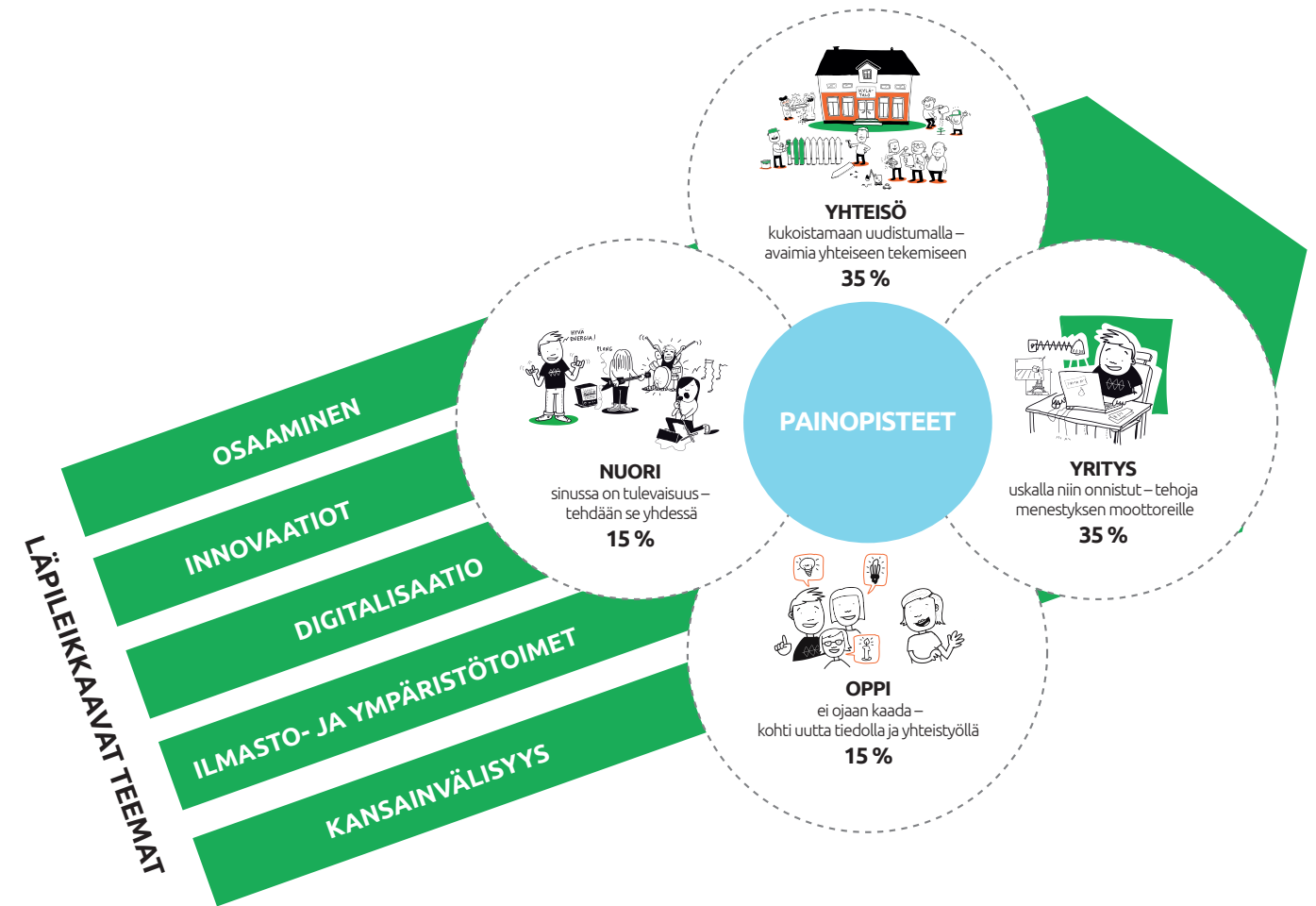
1. Johdanto

Kehittämissyhdystys Liiveri ry on kasvattanut juuriaan lakeuden laajalle kaartuvan taivaan alla vuodesta 1997. Tuona aikana Leader-toiminta on vakiinnuttanut asemansa tapana, jolla saadaan aikaan arkeen ja työnteekoon vaikuttavia konkreettisia muutoksia. Vuosien myötä Liiveristä on kasvanut arvostettu ja osaava kehittäjä sekä aktiivinen yhteistyökumppani, joka on menestynyt hyvin sekä suunnittelua, toteutusta että tuloksia mittaavissa arvioinneissa.

Liiveriin voi ottaa yhteyttä matalalla kynnyksellä. Avoimuudesta paras todiste on uusien hankehakijoiden suuri määrä. Silti myös paikallinen kehittämistoiminta käy alati kiihtyvää kilpaa ihmisten ajasta ja kiinnostuksesta. Toiminnan jatkuvuuden kannalta täytyy jatkossakin pystyä houkuttelemaan uusia ihmisiä toiminnan pariin tarjoamalla erottuvaa ja ainutlaatuista mahdollisuutta merkityksellisiin tekoihin.

Leader-toiminta perustuu siihen, että alueen elinvoimaa parantavat ideat tulevat suoraan asukkailta ja yrittäjiltä. Siksi myös rahoitettavien hankkeiden valintaa ohjaavan kehittämissstrategian on pohjaututtava todellisiin tarpeisiin. Tarpeet saadaan kartoitettua riittävän kattavasti vain, jos mahdollisimman suuri joukko ihmisiä tulee kuulluksi monikanavaisesti.

Tällä ajatuksella on valmisteltu Liiverin vuosien 2023–2027 strategiset painopisteet. Liiverin visiona on olla kulttuuristaan ylpeä innovatiivinen alue, jossa on tilaa tulevaisuudelle. Yhteisöt, yritykset ja nuoret rakastuvat yhä uudelleen paikallisen kehittämisen lumovoimaan ja antavat unelmilleen siivet. Kehittämisen painopisteet ovat:

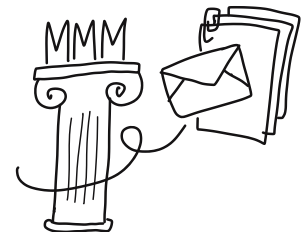
Lukuisat kasvokkain ja verkossa tapahtuneet onnistuneet kohtaamiset ovat osoittaneet, että strategian laadintaan osallistuneet ihmiset ovat myös erittäin sitoutuneita sen toteutukseen. Strategian toteutukseen saatiin CAP-rahoitusta 8,7 miljoonaa euroa, josta yksityistä rahoitusta on 3,1 miljoonaa euroa. CAP:in lisäksi strategian toteutukseen tavoitellaan 1,5 miljoonaa euroa muuta rahoitusta. Rahoitus sisältää yksityisen rahoituksen. Riittävä rahoitus on edellytys alueen tasapainoiselle ja tarpeisiin vastaavalle kehittämiselle.

Ilmajoella 13.6.2023

Kehittämissyhdystys Liiveri ry

Tarja Pienimäki
puheenjohtaja

Sinikka Koivumäki
toiminnanjohtaja

2. Tiivistelmä valmisteluprosessista

Liiverin strategiavalmistelun keskiössä ovat osallistaminen ja osallistuminen. Strategiatyö käynnistettiin syksyllä 2018. Sitä aikataulutettiin maa- ja metsätalousministeriön asettama ohjeistus haun kaksivaiheisuudesta. Strategiavalmistelun taustalla on ollut Vaikuttavuuskartta-ajattelu.

Strategiavalmistelun tärkein toimija oli Liiverin hallitus, joka koordinoi ja vastasi prosessista. Hallitus perusti alaisuuteensa strategiaryhmän. Se toimi strategiavalmistelun työrukkasena. Strategiaryhmän kokoonpano päivitettiin 1. ja 2. vaiheen haun välillä. Liiverin nuoris- ja elinkeinojaostot osallistuivat strategiavalmisteluun koko prosessin ajan. Liiverin työntekijöiden asiantuntijuutta esim. kylien, elinkeinon, laajakaistarakentamisen ja nuorten osallisuudesta, hyödynnettiin strategiatyössä laajasti.

Aiempien ohjelmakausien opit ovat olleet tärkeä lähtökohta uudelle strategialle. Haun ensimmäisessä vaiheessa osallistettiin asukkaita keräämällä kehittämistarpeita alueelta Ideoita euroille! -kampanjalla, joka

toteutettiin sähköisin menetelmin koronapandemian vuoksi. Haun toisessa vaiheessa keskiössä olivat lähi-työskentelynä toteutetut Ideoita euroille! -kampanjan yhteistyötilaisuudet ja erillinen asiantuntijaryhmätyöskentely. Asiantuntijaryhmät koottiin kylien, nuorten, yrittäjyyden sekä vapaa-ajan ja harrastusten ympärille. Työryhmätyöskentelyssä oli mukana ulkopuolinen fasilitaattori. Näiden lisäksi on järjestetty ja osallistuttu tilaisuuksiin sekä tehty kyselyjä eri teemoista. Vuoropuhelu asukkaiden kanssa on ollut aktiivista.

Lisäksi on osallistuttu mm. Etelä-Pohjanmaan maaseutusuunnitelman, maakuntastrategian, kulttuuri- ja matkailustrategian, kuntastrategioiden sekä valtakunnallisen CAP suunnitelman valmisteluun. Näitä asiakirjoja on hyödynnetty strategiavalmistelussa ja strategioiden yhteensovituksessa.

Strategian osallistavan ja osallistuvan valmistelun prosessi on kuvattu strategian liitteessä ja se on tiivistetty alla olevaan kuvaan.

1. IDEOITA EUROILLE -KAMPANJA

Asukkaat mukana määrittelemässä kehittämistarpeita. Kerätään 180 ideaa, jotka saavat yhteensä 4 600 peukukua.

Haun 2. vaihe

Strategiaryhmä perustetaan, yhteensä 14 kokousta.

Vierailut 3 kunnan johtoryhmässä

Tarveanalyysiä 146 tilaisuudessa ja kyselyitä 10

2018-2021

Avainhenkilöiden haastattelut

Hallituksen ja jaostojen strategia- ja arviointikokoukset

Kuntaneuvottelut alueesta ja aluerajauksesta

Hallituksen ja jaostojen strategia- ja arviointikokoukset

Hallitusalanummit mukana työpajoissa

Työntekijöiden strategia-työpajat

2022

Strategialuonnos lausuntokierrokselle, yhteistyösuunnitelmat 10 oppilaitokselta

Ideoita euroille -kampanjan 5 jatkotyöpajaa ja 95 osallistujaa

Yhteensovitus kuntien, ELY:n ja maakuntaliiton kanssa

Haun 1. vaihe

2. ASIANTUNTIJATYÖRYHMÄT

44 sitoutunutta asiantuntijaa laatimassa strategian 4 painopistettä.

42 STRATEGIATILAISUUTTA JOISSA 858 OSALLISTUJAA

3. Toiminta-alue

Liiverin alue sijaitsee keskellä Etelä-Pohjanmaan lakeuksia. Alueeseen kuuluvat Seinäjoen kaupunki ja Ilmajoen kunta sekä Kurikan kaupungista Jalasjärven alue. Alueen pinta-ala on 2 830 km². Alueella on noin 60 maaseutumaista kylää ja 15 asuinalueita. Etäisyydet alueen sisällä ovat verrattain lyhyet. Liiverin alueen vahvuuksia ovat maatalous ja ruoantuotanto, yrittäjyys sekä erikokoiset kulttuuri- ja urheilutapahtumat. Alueen maisemaa luonnehtivat peltolakeudet ja jokivarret. Luonnonvesiä ja -mäkiä on vähän ja alue onkin kuuluisa itse tehdyistä vuorista ja järvistä. Rakennettua kulttuuriympäristöä ovat muun muassa eteläpohjalaiset pihapiirit kaksikerroksisine pohjalaistaloineen sekä nauhamaiset kylät.

Liiveri ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus ovat sopineet yhdessä tukikelpoisen maaseutualueen rajaamisesta. Ulommasta kaupunkialueesta merkittävä osa on rajattu tukikelpoiseksi. Lisäksi sisemmän ja ulomman kaupunkialueen rajavyöhykkeellä alueita on rajattu niin, että raja on toiminnallisesti tarkoituksenmukainen. Tukikelpoisella alueella on tiivis ja luonnollinen maaseutukytkentä. Maaseutukytkennällä tarkoitetaan esimerkiksi alueella sijaitsevaa maataloutta tai siihen liittyviä palveluja ja alueen asukkaita laajasti palvelevia vapaa-ajanviettopaikkoja. Maaseutuperustelut on sovittu yhdessä ELY-keskuksen kanssa. Niitä ja alueeseen liittyviä mahdollisia linjauksia täsmennetään myöhemmin.

Liiverin toiminta-alueella asuu noin 83 000 asukasta, josta maaseuturahoitusta kattaa yli 57 000 asukasta. Liiverin alueella on paljon yhdistys- yritys- ja kehittäjätoimijoita, joka mahdollistaa sen, että Liiverillä on verrattain paljon uusia tukihakijoita.

Toiminta-alueen väestömäärä on kasvanut maltillisesti viimeisten vuosikymmenten aikana. Ennusteen mukaan väestö jatkaa maltillista kasvua vuoteen 2040 saakka. Työikäisen väestön määrä säilynee lähes ennallaan, mutta yli 75-vuotiaiden osuus väestöstä kasvaa merkittävästi. Etelä-Pohjanmaalla alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä oli suurin Ilmajoella (19,8 %) ja 15–64-vuotiaita työikäisiä oli eniten Seinäjoella (62,8 %). Kunnittain tarkasteltuna Seinäjoelle tulee väestönkasvua, Ilmajoen koko pysynee ennallaan ja Kurikassa väestö vähenee. Vieraskielistä väestöä alueella on vähän, määrä on pienoisessa kasvussa.

Aluetta leimaa maatalousvaltaisuus ja ruoantuotanto. Seinäjoki ja Kurikka ovat maataloustulolla mitattuna valtakunnan kärkeä ja Ilmajokikin sijalla kahdeksan. Maatilat ovat kehittyneet yritysmaiseksi työnantajaosakeyhtiöiksi, mutta osalla maatiloista on myös monialaista toimintaa. Monialaisesta toiminnasta esimerkkinä voidaan mainita valtakunnallisesti urauurtava vihreän hoivan yksikkö Voimavaratila Toiska. Alueella on suuria elintarvikealan yrityksiä kuten Atria, Valio, A-Rehu, Anora (entinen Altia) ja Juustoportti. Alueella on myös merkittävästi teknologia- ja alihankintateollisuutta. Yrittäjyyskulttuuri on vahvaa. Alue on hyvin pienyritysvaltaista ja osa-aikayrittäjyyttä on paljon. Yritysten kasvuhaluus on kuitenkin vähäistä ja tuottavuus melko alhainen.

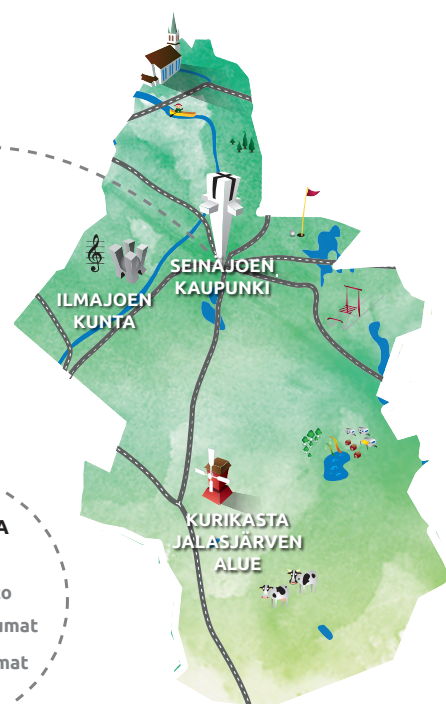
Alue on profiloitunut niin pienten kuin suurten tapahtumien osaajana. Pääosa alueen matkailusta perustuukin tapahtumiin. Tapahtumia tuotetaan ammattimaisesti, yhteisöllisesti ja talkoilla. Kolmannen ja neljännen sektorin toimijoita on alueella paljon ja talkooperinne on yhä voimissaan. Yhdistysaktiivien ikääntyessä uusien toimijoiden saaminen mukaan on yhä haastavampaa.

SEINÄJOEN KESKUSTAN ALUE-RAJAUS

ALUE LUKUINA
pinta-ala 2 830 km²
60 maaseutumaista kylää
15 asuinalueita
83 058 asukasta
lyhyet etäisyydet

VAHVUUKSIA
maatalous
ruoantuotanto
musiikitapahtumat
urheilutapahtumat

Liiverin alueen väestö aluetyypeittäin 30.12.2020

Aluetyyppi	Ilmajoki	Kurikka: Jalasjärven alue	Seinäjoki	Kaikki yhteensä	CAP- strategian asukkaat
harvaan asuttu maaseutu	16	51	101	168	168
ydinmaaseutu	1 233	7 370	2 948	11 551	11 551
kaupungin läheinen maaseutu	1 232		6 115	7 347	7 347
kaupungin kehysalue	3 036		4 483	7 519	7 519
maaseudun paikalliskeskukset	6 777			6 777	6 777
ulompi kaupunkialue			29 155	29 155	23 955
sisempi kaupunkialue			21 328	21 328	
kaikki yhteensä	12 294	7 421	64 130	83 845	57 317

Lähteet stat.fi ja SYKE

Alueen koulutustarjonta on monipuolista, joskin korkeakoulutuksen paikkoja tarvittaisiin lisää. Tarjolla on toisen asteen opetusta, ammattikorkeakoulu ja yliopistokeskus sekä vapaata sivistystyötä. Kehittämistyössä oppilaitokset ovat suuri voimavara. Etelä-Pohjanmaan koulutustaso on valtakunnallisessa vertailussa matala. Maakunnan koulutetuin väki keskittyy Liiverin alueelle.

Seinäjoen kaupunki koostuu ns. kanta-Seinäjoesta sekä Nurmon, Ylistaron ja Peräseinäjoen vanhoista kunnista. Kaupunki on maatalousvaltaisen maakunnan keskus, missä elintarvikesektorilla on merkittävä rooli. Kaupunki ja ympäröivä maaseutu muodostavat kokonaisuuden, jossa eri toimijat tukevat toisiaan. Näemme, että kaupunki – maaseutu -vuorovaikutus tapahtuu täällä aidoimmillaan ja sen kehittämisestä on saatavilla konkreettisimmat hyödyt esimerkiksi ruokateeman kehittämiseen. Seinäjoella on kehitetty ylpeästi myös maaseututaiteen konseptia. Ulommalla kaupunkialueella on mm. maatiloja sekä retkeily-, tapahtuma- ja virkistyspaikkoja, joiden kehittäminen edistää asukkaiden hyvinvointia ja tarjoaa mahdollisuuksia yritystoiminnan kehittämiseen. Ilmajoella ja Kurikan Jalasjärvellä on aktiivisia toimijoita ja kehittämispotentiaalia niin ruoka-alaan kuin esimerkiksi kiertotalouden teemoihin liittyen.

Alueen kunnat toimivat eri yhteyksissä verkostossa; työllisyyden kuntakokeilussa Seinäjoki ja Ilmajoki toimivat yhdessä. Yrityspalveluverkostossa on oma paikallinen ryhmä Seinäjoella ja Ilmajoki ja Kurikka muodostavat oman ryhmän. Maakunnan koronasta eteenpäin -hankkeissa Ilmajoella ja Kurikalla on yhteinen yritysasiavittava hanke. Näissä kaikissa foorumeissa myös Liiveri on mukana. Yhdistyksille alue on luonteva yhteistyöalue, vaikkakin yhteistyössä on paljon kehittämisen varaa.

Nykytilan analyysi ja voimavara-analyysi

Alueen nykytilan kuvauksessa on hyödynnetty Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin Oppivan ja uudistuvan elinvoimaisen kunnan -elinvoimakukkaa, jolla voidaan kuvata alueen elinvoimaisuutta. Elinvoimakukkaa on täydennetty yrittäjyyttä kuvaavilla elementeillä, jotka perustuvat Sitran kuntakokeilujen sparrauksessa käytämään määritelmään. Elinvoimaa määrittelee paikallisaktiivisuus, kuntalaisosallisuus, hyvinvoinnin voimavarat, verkostot, kumppanuudet, yritykset, työpaikat, osaaminen ja kilpailukyky.

Liiverin alueella on vahvaa sosiaalista pääomaa. Ihmiset ovat sitoutuneita kotiseutuunsa ja alueella vallitsee tekemisen ja aikaansaamisen kulttuuri. Tästä vahvana osoituksena on talkooperinne, joka on hyvin vastavuoroista. Eri tahojen vuorovaikutus on aktiivista, mikä osaltaan vahvistaa toimijoiden välistä luottamusta.

Paikallisaktiivisuuden näkökulmasta alue on hyvin elinvoimainen. Alueella on runsaasti eri kokoluokan tapahtumia, kyläkohtaisista tapahtumista valtakunnallisiin massatapahtumiin, joissa kaikissa vapaaehtoistyötä tehdään paljon. Leader-rahoituksessa paikallisaktiivisuus näkyy runsaana uusien hakijoiden määränä. Talkoilla on tehty mittaviakin investointeja ja kehittämis-toimia.

Verkostojen ja kumppanuuden näkökulmista yhteistyötä tehdään monella saralla, mutta erityisesti kuntien välinen yhteistyö on viime vuosina vähentynyt. Myös hyvinvointialueen käynnistyminen tuo uusia tarpeita yhteistyölle. Liiveri tekee monialaista verkostoyhteistyötä ruotsalaisen Leader Östra Skaraborgin kanssa. Yhteistyötä tehdään alueiden välillä muun muassa nuorisotoimintaan, yrittäjyyteen ja kylien kehittämiseen sekä Leader-strategiatyöhön liittyen. Yhteistyön jatkamiselle ja vahvistamiselle on vahva halu molemmissa Leader-ryhmissä. Osaa Liiverin alueella toimivista verkostoista on kuvattu tarkemmin erillisessä verkostanalyysissä.

Alueen hyvinvointia mahdollistaa se, että alueen sisällä on verrattain lyhyet etäisyydet ja täältä on hyvät yhteydet muualle mm. päärautatien ja 3-tien ansiosta. Etätyötä tehdään jonkin verran alueelta käsin, mutta valokuidun heikko kattavuus voi olla sen lisääntymisen esteenä. Alueella on monipuolisia kulttuuri- ja liikuntamahdollisuuksia, joiden luomisessa ja kehittämisessä on ollut merkittävä rooli paikallisilla yhdistyksillä ja yhteisöillä sekä Leader- ja maaseutuohjelman rahoituksella. Kylien harrastajateatteritoiminta on vahvaa ja kulttuuria tehdään paljon talkoilla. Viime vuosina kehittämistyötä on tehty paljon sen eteen, että myös ammattitaitelijoilla ja muilla kulttuurialan yrittäjillä olisi mahdollisuus elää ja asua maaseudulla.

Kehittämistyössä hyödyntämätön resurssi ovat alueelta poismuuttaneet sekä myös vapaa-ajan asukkaat. Poismuuttaneilla eteläpohjalaisilla on vahva kotiseutudentiteetti ja muualla asumisen ja elämisen tuomaa ulkopuolista näkökulmaa alueen kehittämiseen. Osallisuus lisää myös kiinnostusta paluumuuttoon. Leader-työ on tuonut alueen asukkaille moninaisia mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Leaderin merkitys alueella on tunnustettu ja arvostettu. Kuntalaisten

osallistaminen kunnissakin on viime vuosina lisääntynyt ja kunnat käynnistelevät muun maussa osallistavan budjetoinnin käyttöönottoa.

Yrittäjyys on alueella vahvaa ja pienyrityksiä on paljon. Ilmajoella moni kärkiyrityksistä on käynyt viime vuosina läpi omistajanvaihdosprosessin ja tyypillisesti perheyrittäminen on siirtynyt nuoremman polven edustajille perheen sisällä. Kierrätystoimialalla on merkittävä rooli ja kasvumahdollisuudet. Myös kiertotalouteen perustuva etanolin ja rehun valmistus Koskenkorvalla on merkittävää. Seinäjoella vahvoina toimialoina kehitetään ruokaketjun osaamista ja yritystoimintaa, kasvavaa teknologiateollisuutta ja sen yhteistyötä sekä tapahtumien suurkaupungille ominaista tapahtumateollisuuden alaa. Kurikan Jalasjärvellä on vahvaa elintarvike- ja sisustusalan teollisuutta ja sijainti kolmostien varressa luo uusia yrittämisen mahdollisuuksia.

Uusia yrityksiä syntyy, mutta toimialat ovat usein perinteisiä. Maahanmuuttajia on vähän ja kiinnostus kansainvälistymiseen matala. Leader-rahoituksella on rohkaistu innovatiivisiin avauksiin ja mahdollistettu yritystoiminnan monipuolistamista tukemalla mer-

kittävästi alkavaa yrittäjyyttä. Heikkoutena nähdään alueen yrittäjien digitaaliset taidot. Matala koulutustaso näkyy yritystoiminnan matalana jalostusasteena ja alhaisena palkkatasona sekä kasvuhaltuutena. Nämä taas vaikuttavat alueen houkuttelevuuteen osaajien keskuudessa. Työllisyysaste on kohtuullinen ja osaavasta työvoimasta alkaen jo olla tietyillä toimialoilla pulaa. Ruoantuotanto on vahvaa ja maatalous on lihantuotantovaltaista. Jonkin verran on myös monialaisia, palveluihin, matkailuun tai pienimuotoiseen ruoantuotantoon erikoistuneita tiloja. Ilmastomuutokseen ja vastuullisuuskeskeiseen alueella ollaan vasta heräämässä ja uhkana on, että yritykset jäävät takamatkalle, ellei asiaa oteta tosissaan ja sen tuomiin uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin tartuta.

Liiverin paikallinen CAP-strategia on merkittävin alueen omaehtoisen kehittämisen rahoituksellista voimavaroista. Sitä täydentämään tarvitaan myös muuta rahoitusta esimerkiksi alue- ja rakennepoliittikan rahastoista, Erasmus+ ja muista kansainvälisistä ohjelmista sekä kansallisesta rahoituksesta. Joukkorahoitus voi osaltaan täydentää paikalliskehittämisen rahoitusvoimavaroja. Alueen oppilaitokset ovat merkittävä kehittämisen resurssi ja ne ovat olleetkin aktiivisia myös paikallisessa kehittämisessä. Yhteistyötä oppilaitosten kanssa tulee kuitenkin tiivistää.

4. Kehittämistarpeet

Yhteisöllisyys ja elinympäristö

Yhteisöllisyys näkyy mm. kylissä uusien asukkaiden mukaan ottamisena toimintaan. Yhdistyksissä on tunnistettu nuorten ja nuorten lapsiperheiden merkitys toiminnan uudistamisessa, mutta toimenpiteitä osallisuuden lisäämiseksi tarvitaan. Kansainvälisyyden lisääminen houkuttelee muun muassa nuoria mukaan. Kylien kehittämisessä tulee kylien välistä sekä kylien ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä lisätä. Asukkaiden osaamista voidaan lisätä muun muassa lyhytkoulutuksilla. Yhteiskuntaa ravistelleet ja yhä päällä olevat kriisit ovat lisänneet yhteisöllisyyden tarvetta.

Asukkaiden tarpeissa päällimmäisiksi kehittämiskohdeiksi nousivat erilaiset harrastuspaikat ja reitistöt sekä erityisesti lapsiperheiden vapaa-ajan palvelut. Harrastuspaikkojen läheisyydellä vähennetään autotien tarvetta ja tuodaan uutta tekemistä vapaa-aikaan. Jo olemassa olevien harrastuspaikkojen sisältöä voi-

daan monipuolistaa ja uudistaa muun muassa tuomalla kulttuuria liikuntapaikoille. Alueen sisäistä joukkoliikennettä tulee kehittää ja henkilöraide liikenteen mahdollisuuksia selvittää.

Ympäristön viihtyisyyden lisääminen koetaan tärkeäksi. Keskuksiin toivotaan puistoja ja jokivarsien ja pienten vesistöjen hyödyntämistä asukkaiden virkistytymiseen. Lamminjärvi Jalasjärvellä, jokirannat Ilmajoella ja Ylistarossa, Kalajärvi Peräseinäjoella ja Tanelinlampi Nurmassa ovat asukkaille tärkeitä ja niissä on paljon kehittämispotentiaalia. Liiverin alue on hyvin omakotivaltaista ja ympäristörakentamisessa nähdään potentiaalia uudelle yrittäjyydelle. Keskuksiin kaivataan myös lisää tapahtumia ja erilaisia kokoontumisen paikkoja, mikä tuo vireyttä myös elinkeinoelämälle. Kierrätys nähdään paitsi ilmastoystävällisenä tekona myös mahdollisuutena yhdistyksille hankkia varoja omaan toimintaansa. Tietointensiiviset toimijat yhdessä yhteisöjen kanssa voivat pilotoida ja tuottaa uusia ratkaisuu-

malleja muun muassa ilmastonmuutoksen torjumiseen ja kiertotalouden hyödyntämiseen.

Palvelujen kehittämisessä korostuvat erilaiset digitaaliset palvelut niin harrastustoiminnassa, oppimisessa kuin terveystaloudessa ja kirjastojen uusina palvelumuotoina. Palvelujen saatavuutta voidaan lisätä digitaalisilla palveluilla. Saavutettavuuden varmistamiseksi tulee kuitenkin tarjota digiosaamista, jota tulee kohdentaa erityisesti ikäihmisille ja erityisryhmille. Digitaalisten palvelujen käyttäminen edellyttää myös toimivaa laajakaistaverkkoa, joka puuttuu osin alueelta. Sen kehittämistarpeet on alueen kunnissa ja yhteisöissä tunnistettu. Paikallismuseoita sekä niiden alueita ja toimintaa arvostetaan. Niiden aiempaa monipuolisempi hyödyntäminen, mm. käsityöläismyymälöille ja tapahtumille on yksi tulevaisuuden kehittämistarpeista.

Elinkeinot ja yrittäjyys

Elinkeinojen ja yrittäjyyden näkökulmasta tulee saada eri toimijat, kuten yrityspalveluasiantuntijat ja yrittäjät yhä aktiivisemmin mukaan uuden visiointiin ja luontiin alueella. Uutta innovatiivisuutta ja rohkeutta tarvitaan. Maaseutuyritysten uudet innovaatiot voivat liittyä esim. kierto- ja biotalouteen, ilmaston muutoksen torjuntaan, digitaalisuuteen, logistiikkaan, kansainvälisyyteen sekä ruoantuotannon uusiin mahdollisuuksiin. Pienyrittäjien yhteistyötä tulee lisätä muun muassa uudenlaista tiimiyrittäjyyttä ja yritysten välisiä verkostoja aktivoimalla. Toimivien yritysten osaamisen lisäämistarve on tunnistettu, mutta uusia keinoja oppimiseen tarvitaan. Työvoiman saatavuus tulee olemaan ongelma. Kansainvälistymisestä, ml. ulkomaiset työntekijät teollisuudessa, tulee saada osa yritysten arkipäivää. Kriisit ovat lisänneet tietoisuutta huoltovarmuuden merkityksestä. Muun muassa asukkaiden arvostus kotimaista ruoantuotantoa kohtaan on lisääntynyt, mikä tuo uusia mahdollisuuksia maatalolle ja elintarvikesektorille. Samoin energiakysymyksiin tulee löytää uusia ratkaisuja.

Työllisyyden kuntakokeilu ja TE-palveluiden uudistus vahvistavat kuntien roolia työvoima- ja yrityspalveluissa tuoden niitä lähemmäksi paikallista kehittämistä. Liiverin, kylien ja yhdistysten sekä kuntakokeilujen henkilöstön yhteistyötä tulee tiivistää uusien työllistymisen mahdollisuuksien löytämiseksi. Uudet yrittäjyyteen kannustavat yritystukityökalut madaltavat kynnystä lähteä yrittäjäksi. Myös hanketoiminta voi luoda tilaisuuksia merkityksellisen työn tekemiseen ja työllistymiseen. Turvetuotannon alasajo vie alueeltamme erityisesti nuorten poikien ja miesten kesätyöpaikkoja.

Etätyön lisääntyminen on mahdollisuus, joka tulee käyttää hyödyksi niin yhteisöjen kuin elinkeinojen kehittämisessä. Etätyö mahdollistaa osaamisintensiivisyyden lisäämisen houkuttelemalla eri alojen ammattilaisia työskentelemään alueelta käsin. Etätyö edellyttää tehokasta laajakaistayhteyttä ja niiden kehittäminen alueellamme on lähivuosien keskeinen painopiste. Tyhjiä työtiloja etätyöntekijöiden käyttöön on olemassa, mutta toimivan konseptin luominen vaatii tilojen lisäksi muitakin kehittämistoimia.

Kotimaan matkailun lisääntyminen korostaa viipymän merkitystä ja pienten, paikallisten kulttuuri- ja muiden palveluiden saavutettavuutta. Kulttuurin merkitystä niin ammattina, ihmisten hyvinvoinnin tuojana kuin matkailullisestikin pitää vahvistaa. Kalajärven matkailualueen kehittäminen nousi vahvasti esiin asukkaiden tarveyskyselyssä. Myös esimerkiksi Jalasjärvelle halutaan kehittää lisää matkailupalveluja matkaparkin muodossa.

Lentokentän säilyminen toimintakykyisenä on tärkeää yritysten houkuttelemiseksi alueelle. Rengonharjun lentokentällä käynnistyneitä uusia toimintoja, muun muassa miehittämättömät rahtilennot, pitää viedä systemaattisesti eteenpäin. Maaseutulentokenttien kesken syntynyt kansainvälinen verkosto voi tuoda aivan uusia innovaatioita alueelle. Kiertotalouteen liittyen alueella on muun muassa Laskunmäen osaamiskeskitymä, jossa on paljon kehittämispotentiaalia. Kunnissa on myös muita yritystoimintaan profiloituneita alueita, joiden houkuttelevuutta tulee kehittää.

Nuoret ja nuoret lapsiperheet

Nuorten mukaan saaminen toimintaan ja kehittämis-työhön on keskeistä nyt ja tulevaisuudessa. Väestö ikääntyy ja vapaaehtoistoimijoita tarvitaan lisää. Yhdistysten toiminnan kehittäminen ja niiden houkuttelevuuden lisääminen on tärkeää. Nuorten kiinnostusta yrittäjyyteen tulee ruokkia ottamalla heidät mukaan yritysten kehittämiseen. Myös yrittäjyyskasvatusta edistetään. Nuorissa on potentiaalia ilmastotietoisuuden ja -tekojen lisäämiseen ja sitä pitää tukea.

Nuoria on kannustettava opiskelemaan ja joskus se tarkoittaa poismuuttoa alueelta, vaikka alueella on opiskelumahdollisuudet korkeakoulutasolle asti. Lisäämällä nuorten **osallisuutta** ja tarjoamalla erilaisia vaikuttamisen keinoja tarjotaan nuorille positiivisia kokemuksia ja vahvempaa sitoutumista omaan kotiseutuunsa. Samalla luodaan pohjaa sille, että sitoutuminen kotiseutuun säilyy poismuuttaneilla ja paluumuutto on mahdollinen. Nuoret haluavat antaa panoksensa kotiseudun kehittämiseen, mutta siihen ei aina ole sopivia kanavia. Liiverin nuorisosaasto ja nuorisovaltuustot ovat alueen nuorten keskeisiä vaikuttamiskanavia. Niiden toimintaa tulee tukea ja kehittää.

Nuoret kaipaavat **harrastus- ja vapaa-ajan paikkoja** ja niiden tulee olla helposti saavutettavissa. Tarveyskyselyssä nousi esiin mm. ulkokuntosalit, skuuttiparkit, kiipeilypuistot ja padel-hallit. Nuoret kaipaavat sekä pieniä että isoja tapahtumia ja ovat itse niitä valmiita järjestämään, mutta tarvitsevat siihen tukea. Nuoria kiinnostaa **kansainvälisyys** ja sen mahdollistamiseksi Liiverissä on jo tehty töitä. Yhteistyö Leader Östra Skaraborgin kanssa on synnyttänyt alueiden nuorisotyöntekijöiden verkoston, joka jakaa oppeja ja kokemuksiin nuorisotyöstä. Tämän verkoston käynnistymistä on tarve tukea. Seudullinen ja eri kuntien välinen nuorisoyhteistyö mahdollistaa myös laajempien kansainvälisten hankkeiden toteuttamisen. Kansainvälinen Sayouth -hanke lisää nuorisotyön verkostoa ja luo potentiaalia uudelle kehittämiselle.

Liiverin alueella on lapsiperheitä ja syntyvyys on maakunnan kärkiluokkaa. Nuoret lapsiperheet ovat kehittämisen ja uusien ideoiden moottoreita. Turvallinen ja yhteisöllinen elinympäristö luo mahdollisuuksia. Lapsiperheiden tarpeet liittyvät usein lasten harrastusmahdollisuuksiin. Vanhemmat ikäluokat ovat tarpeiden toteuttajia. Luomalla ylisukupolvista yhteisöllisyyttä varmistetaan paikallisyhteisöjen toiminnan jatkuminen ja kehittyminen sekä ympäristön ja kohteiden ylläpito myös tulevaisuudessa.

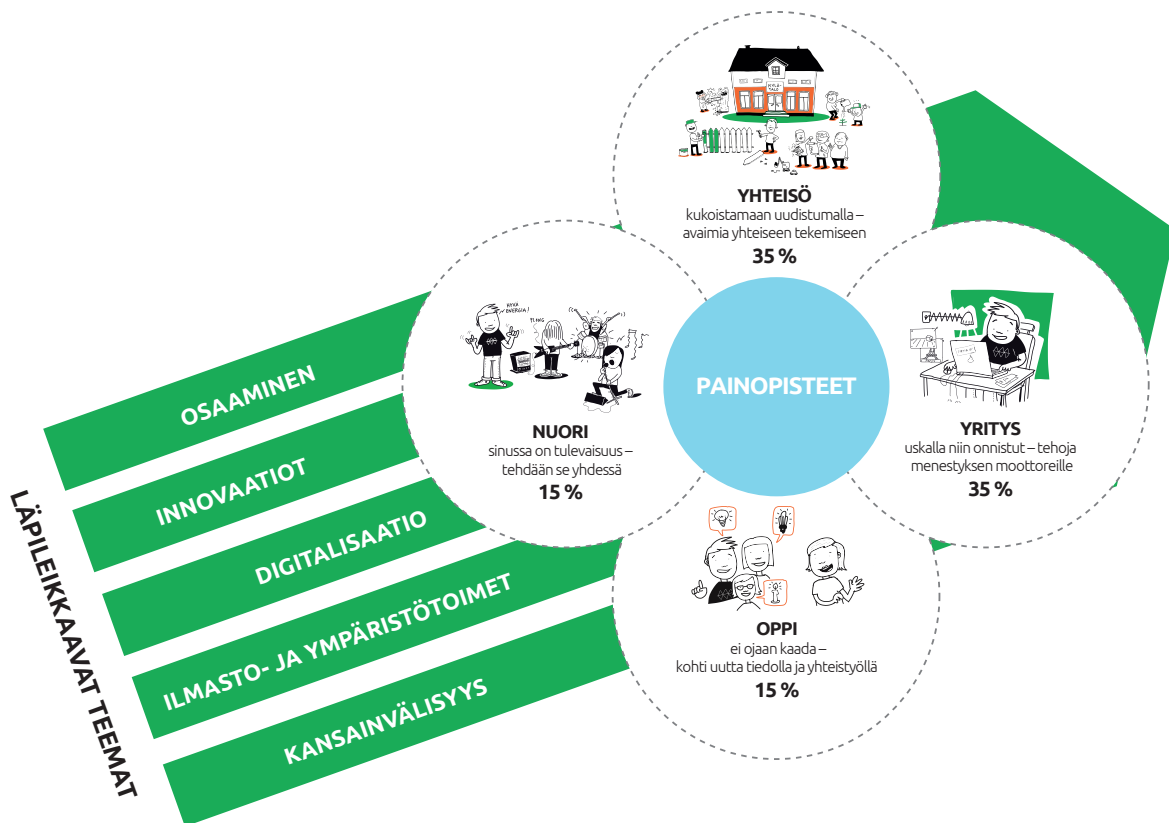

5. Painopisteet, tavoitteet ja toimet

Visio: Liiverin visiona on olla kulttuuristaan ylpeä innovatiivinen alue, jossa on tilaa tulevaisuudelle. Yhteisöt, yritykset ja nuoret rakastuvat yhä uudelleen paikallisen kehittämisen lumovoimaan ja antavat unelmilleen siivet.

Arvot: Liiveri haluaa olla innostava ja uudistuva verkostomainen toimija. Paikalliset tarpeet ohjaavat monialaista toimintaamme. Olemme helposti lähestyttäviä ja toimimme asiakaslähtöisesti.

Painopisteet ovat muodostuneet tarveanalyysin ja asiantuntijatyöskentelyn tuloksena. Yhteisöihin, yrityksiin ja nuoriin liittyvät teemat nousivat vahvasti esille. Lisäksi lähes kaikessa työskentelyssä esiin nousi osaamisen ja uuden oppimisen tarve paikallisen kehittämisen uudistajana. Tästä syystä oppi on nostettu strategian neljänneksi painopisteeksi. Läpileikkaavissa teemoissa näkyvät CAP-suunnitelman tärkeimmät teemat sekä alueelle tärkeä kansainvälistymisen tarve.

Arvioinnin kolme kehää -ajattelu ohjaa strategian seuranta ja arviointia. Ajattelu on kuvattu luvussa 8.

Tavoitteet toimenpiteille 2023–2027

Yleishyödyllisiä hankkeita	50
- joista pienhankkeita 15	
Elinkeinollisia hankkeita	10
- joista pienhankkeita 10	
Yleishyödyllisiä investointeja	60
- joista pienhankkeita 40	
Yhdistysten liiketoiminta, investointeja	10
- joista pienhankkeita 5	
Käynnistystukia	60
Omistajanvaihdostukia	5
Maatalouden kokeilutukia	5
Kehittämistukia	30
Yritysinvestointeja	25
Yritysrühmähankkeita	5
Yhteensä	260

Tulosindikaattorit (pakolliset):

- Älykkäät kylät -hankkeiden lukumäärä 10
- Ympäristökestävyyttä ja ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja siihen sopeutumisen saavuttamista edistävät toimet 35 kpl
- Kehitettyjen maaseutuyritysten ja biotalousalan yritysten lukumäärä 115

Tulosindikaattorit (Leader-ryhmän omat):

Rahoitettavien toimien määrällinen seuranta läpileikkaavien teemojen mukaisesti:

- digitalisaatioon liittyvät toimet 25 kpl
- kansainväliset toimet 20 kpl
- osaamisen lisäämiseen liittyvät toimet 20 kpl

Arvojen toteutumisen seuranta:

- hanke- ja yritystukien tiedustelujen määrä 1 250 kpl (250 kpl/vuosi)
- vuosittainen asiakastytyväisyyskysely

Yhteisö

kukoistamaan uudistamalla – avaimia yhteiseen tekemiseen

Yhteisöllisyyden (kunnat, kylät, paikalliset yhteisöt, harrastusporukat, liikunta- ja kulttuuriyhteisöt) vahvistaminen on keskiössä Liiverin strategisessa kehittämisessä. Yhteisöjen ajankohtaisia haasteita ovat koronapandemian aiheuttama eristäytyminen ja tautot toiminnassa, maaseudun asukkaiden väheneminen ja ikääntyminen sekä palvelujen keskittyminen kaupunkiin. Perinteisen yhdistystoiminnan vetovoima on laskenut ja sama kehitys näyttää jatkuvan. Maaseudun yhteisöjen aktivointi, tapahtumat ja tilaisuudet sekä yhteisöjen välinen yhteistyö ovat Liiverin tapoja toimia yhteisöllisyyden vahvistamiseksi. Tavoitteena on maaseudun veto- ja pitovoiman kehittäminen sekä maaseutu ympäristön hyvinvoinnin ja turvallisuuden vahvistaminen.

Maaseudun houkuttelevuutta asuin ympäristönä lisää kunnossa olevat kulkuväylät ja tieverkot sekä digitaaliset tietoverkot. Potentiaalisimmiksi uusiksi asukkaiksi nähdään lapsiperheet ja heidän näkökulmasta toimivat tie- ja tietoliikenne yhteydet ovat perusedellytys. Tulevaisuudessa etätyö on olennainen osa yhä useamman maaseudun asukkaana arkea. Maalle muuttamisesta halutaan tehdä mahdollista laajenevalle joukolle erilaisia ihmisiä: lapsiperheet, eläkeläiset, nuoret, maahanmuuttajat, etätyöntekijät, yrittäjät ja muuten maaseutua asuin ympäristönä arvostavat nykyiset kaupunkilaiset. Monipaikkaisuus lisääntyy.

Kylissä yhteiset tilat ja rakennukset ovat yhteisöjen toiminnan yksi peruspilari. Sen vahvistamiseksi Liiverin tekemisessä keskitytään energiatehokkuutta ja käytettävyyttä parantaviin investointeihin sekä tiloja hyödyntävien tahojen lisäämiseen tärkeiden toimenpiteiden tukemiseen. Liiverin mielenkiinnon kohteina ovat myös eri yhteisöjen investoinnit uusien harrastus-

mahdollisuuksien luomiseksi ja viihtyvyyden lisäämiseksi. Maaseutu- ja luonto ympäristö tarjoavat puitteita hyvinvoinnin edistämiseksi. Vapaa-ajan viettäminen lähellä on ilmastoteko.

Yhteisöllä on keskeinen rooli hyvinvoinnin vahvistamisessa ja yksinäisyyden ehkäisemisessä. Liikunta- ja kulttuuriyhteisöt innostavat kaiken ikäisiä harrastamaan. Kulttuuri-, taide- ja liikuntatapahtumat kutsuvat kokemaan ja liikkumaan. Esimerkiksi luovien alojen ja liikunta-alan toimijoiden yhteistyöverkostojen tukeminen ja tapahtumien konseptointi vahvistavat paikallista toimintaa. Eri ikäisten ihmisten kanssakäyminen ja yhteisöllinen osallistuminen lisää ihmisten hyvinvointia, joka tukee myös kulttuuriperinnön siirtymistä sukupolvelta toiselle.

Liiverin tekemisen ytimessä nähdään yhteisöjen käytännönläheiset hankkeet ja yhteisöjen välisen yhteistyön vauhdittaminen sekä aktiivien tapaamiset, valmennusohjelmat ja hanketyöpajat. Liiveri toteuttaa näitä itse ja kannustaa hanketoteuttajia toimimaan samoin. Maaseudun yhteisöjen toimintatapojen uudistamisessa keskeisiä elementtejä ovat sosiaalisen median ja etäyhteyksien hyödyntäminen. Näiltä osin halutaan olla mukana valtavirrassa, jossa tapaamisia on verkossa, kasvokkain ja hybridinä. Yhtenä onnistumisen mittarina on toiminnan uudistaminen nuoria kiinnostavaksi. Kaiken kaikkiaan osallistumiskynnystä yhteisöjen toimintaan halutaan edelleen madaltaa. Tähän tavoitteeseen pyritään esimerkiksi yhteisöjen hallinnollista taakkaa keventävillä toimenpiteillä ja kehittämisen mahdollistamisena myös neljännen sektorin toimijoille. Liiveri tarjoaa ratkaisumahdollisuuksia yhteisöjen ajankohtaisiin haasteisiin.

- Yhteisten tilojen käyttöasteen nostaminen ja käytön monipuolistaminen pitävät tilat kunnossa
- Energiatohokkuutta, digitaalisuutta ja turvallisuutta lisää yhteisiin tiloihin ja kyläympäristöihin
- Lisää kiertotaloutta, materiaalien ja tyhjiällä olevien rakennusten uusiokäyttöä
- Rakennettavat ja kunnostettavat luontoreitit, puistot ja liikuntapaikat sekä kulttuurikohteet ja -tilat ovat saavutettavia, esteettömiä ja elämyksellisiä
- Paikalliskulttuuria ja kulttuuriperintöä vaalitaan, historiallisia ympäristöjä tuodaan esiin ja tuotteistetaan hyödyntäen kotiseutusuunnitelmia
- Toiminnalliset luontoaktiviteetit lisäävät ympäristötietoutta ja vahvistavat asukkaiden luontosuhdetta
- Pienet ympäristöteot ehkäisevät luontokatoa
- Vesistöjä kunnostetaan ja niiden virkistyskäyttöä lisätään luontoarvot huomioiden
- Vesihuoltohankkeet tuovat huoltovarmuutta

1 TOIMENPITEET

4 TOIMENPITEET

- Etätyö yhteisöjen tilojen käytön monipuolistajana vaatii suunnittelua ja konseptointia
- Monipuoliset asumismahdollisuudet ja asumisen uudet mallit tuovat uusia asukkaita
- Monipaikkaisuuden yleistyminen mahdollistaa työn tekemisen etäällä ja etäältä
- Kylien tietoliikenneyhteydet ja uudet ratkaisut ihmisten liikkumiseen mahdollistavat maalla asumisen
- Lähellä olevien harrastusmahdollisuuksien monipuolisuus tuo pito- ja vetovoimaa
- Yhteisölliset ympäristöhoitotoimet lisäävät asuin ympäristön viihtyisyyttä
- Paikkojen, alueiden, kylien ja paikalliskeskusten kiinnostavuuden lisäämisellä ja brändäyksellä uutta säpinää
- Uusien asukkaiden juurruttaminen alueelle

- Uusia tapahtumia syntyy yhteistyöllä
- Kansainväliset vaihdot porukoille madaltavat kynnystä lähtä ulkomaille
- Maahanmuuttajat tuovat uutta osaamista yhteisöihin
- Yhteisöfoorumit/kumppanuuspöydät luovat uusia palveluja ja lisäävät osallisuutta
- Harrastajateattereiden, paikallismuseoiden, urheiluseurojen ja muiden paikallisyhteisöjen yhteistyöllä voimaa tekemiseen yli kuntarajojen
- Kylä- ja asukastoimintaa tarvitaan myös taajamiin ja keskuksiin
- Kylien turvallisuuden lisääminen vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyöllä

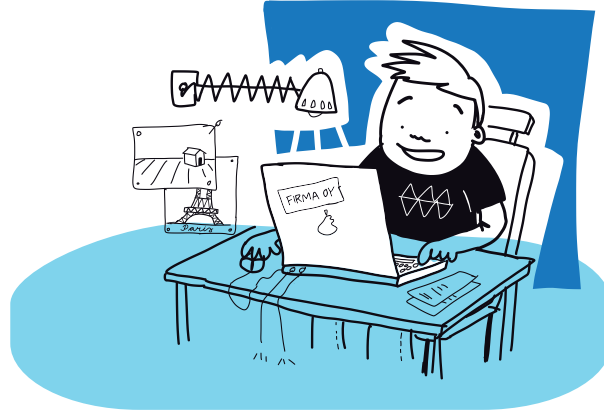
2 TOIMENPITEET

3 TOIMENPITEET

- Vertaisoppiminen ja ylisukupolvinen yhteistyö ovat tehokasta toiminnan uudistamista
- Digitaaliset ratkaisut ja yhteistyö keventävät paikallisyhdistysten hallinnollista taakkaa
- Uusia toimijoita mukaan sosiaalisen median ja digitaalisuuden sekä pop-up osallistumisen myötä
- Kulttuuria ja taidetta hyödynnetään uudistumisessa
- Nuorilla on osaamista, jota yhteisöissä tarvitaan ja se pitää osata valjastaa
- Monipaikkaiset asujat ovat paikallinen voimavara
- Kyläyhteisöjen turvallisuussuunnittelu ja omavaraisuus tuo turvaa

Yritys

uskalla niin onnistut – tehoja menestyksen moottoreille

Liiveri haluaa olla kannustamassa alueen yrittäjiä ja yrittäjiksi aikovia tarttumaan yrittäjyyden muutosajureihin: kestävä kehitys, vihreä siirtymä ja digitalisaatio. Vastuulliset yritykset toimivat kestävällä tavalla ja huomioivat sidosryhmien edut ja odotukset tähdäten samalla kannattavaan liiketoimintaan. Toimintaympäristön jatkuvien muutosten myötä yritysten strategisen herkkyyden vaatimukset kasvavat. Maaseudun elinvoiman kehittyminen edellyttää uusia liiketoimintamalleja vähitellen häviävien perinteisten palvelujen tilalle.

Liiverin alueen yrityksille tyypillistä on pysyvyys. Uusia yrityksiä perustetaan, mutta hyvin paljon perinteisille aloille. Rohkeutta yritysten perustamiseen uusille toimialoille, uudenslaisille ansaintamalleille ja kansainvälistymiseen tarvitaan. Alueen jokaisella yrityksellä on merkitystä paikallistaloudelle. Toimivien yritysten kehittymisen ja toiminnan jatkumisen merkitys korostuu. Yritysten omistajanvaihdosten edistäminen tulee mukaan Liiverin toimintaan. Omistajanvaihdosten toteuttamisen myötä myös maaseudulle voidaan saada kasvuyrityksiä.

Alueen pienet yritykset tarvitsevat osaavia työntekijöitä alueelta, muualta maasta ja maahanmuuttajista. Liiverin alue tarjoaa turvallisen elinympäristön lapsiperheille, jotka ovat myös merkittävä piristysruiske paikallisille markkinoille ja yhteisöille. Etätyön yleistymisen myötä ansaintamahdollisuuksien löytyminen

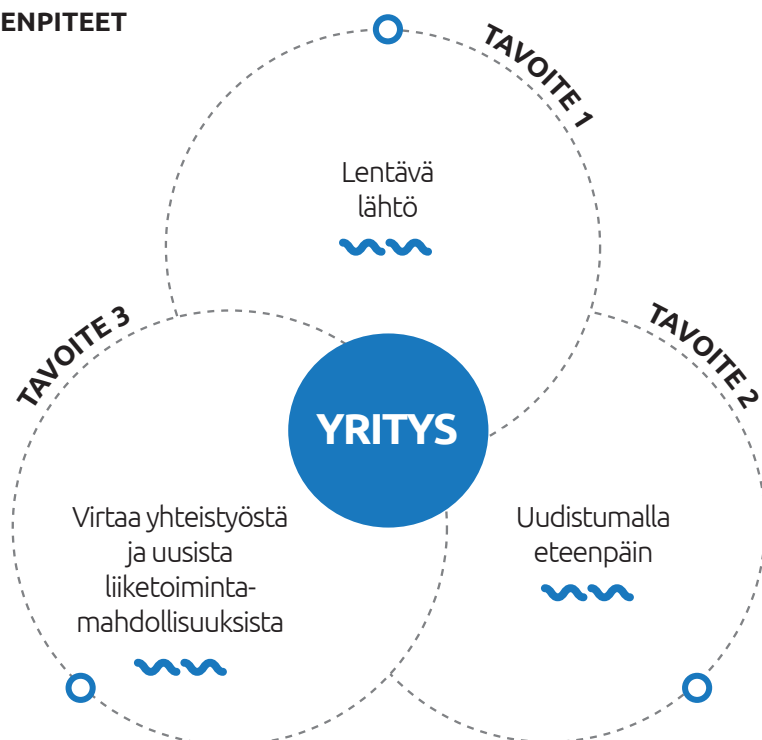
molemmille vanhemmille on tulevaisuudessa entistä helpompaa. Vastauksena työvoimapulaan alueen nähdään kehittyvän nykyistä kansainvälisemmäksi, monikulttuurisemmaksi ja moniarvoisemmaksi. Maahanmuuttajien osaaminen tulee saada paremmin alueen hyödyksi. Maahanmuuttajien yritystoiminnan aloittamista ja kehittämistä tuetaan.

Liiveri haluaa olla mukana edistämässä paikallisten palvelujen kannalta merkityksellisten yritysten syntyä ja jatkuvuutta sekä kasvu- ja elämäntapayrittäjyyttä. Elämäntapayrittäjyydellä tarkoitetaan yrittäjiä, joiden ensisijaisena tavoitteen ei ole voimakas kasvu vaan itsensä toteuttaminen ja työllistäminen yrittäjänä sekä kannattava liiketoiminta. Esimerkiksi vihreä hoiva tarjoaa mahdollisuuksia hyödyntää maaseutu- ja luontoympäristöä yritystoiminnassa. Haluamme kannustaa yrittäjiä tarttumaan uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin ja tukea elinkeinorakenteen monipuolistumista.

Huomion kohteina ovat yksittäisten yritysten ja yrittäjien välisen yhteistyön kehittäminen. Erilaiset yrittäjyyden muodot tulevat lisääntymään. Päätoimisen yrittäjyyden rinnalla on yhä enemmän kevyt- ja osa-aikayrittäjyyttä. Säädösympäristöstä tuleva hallinnon taakka on pienille yrityksille suhteessa raskaampi kuin suuremmille yrityksille. Liiverin tavoitteena on omalta osaltaan yritysten hallinnollisen taakan minimointi. Liiverin toimintatavat ovat konkreettisia, ketteriä ja asiakaslähtöisiä: pienet ensin.

- Alkavien yritysten neuvontaverkoston yhteistyöllä yritysaiemukset haaviin
- Uusperustannan ja kasvun lähteenä pienet palvelukokeilut ja tuoteinnovaatiot
- Alkavien yritysten kannustaminen yhteistyöhön, tiimiyrittäjyys
- Uutta liikeidea ja verkostoja matalan kynnyksen kansainvälistymisestä
- Yritystajien osaamisen lisääminen varmistaa yrityskaupan onnistumista
- Osa-aikayrittäjyys palvelujen mahdollistajana esim. matkailu- ja kulttuurialalla ja paikallisissa palveluissa
- Nuorten yritysideoiden tukemisella (ml. Nuorisoleader) ja yrittäjyyskasvatuksella jatkuvuutta yrittäjyysmaakuntaan
- Maahanmuuttajien osaaminen yrittäjyyden tukemisella ja yritystoiminnan monipuolistamisella alueen hyödyksi

1 TOIMENPITEET

3 TOIMENPITEET

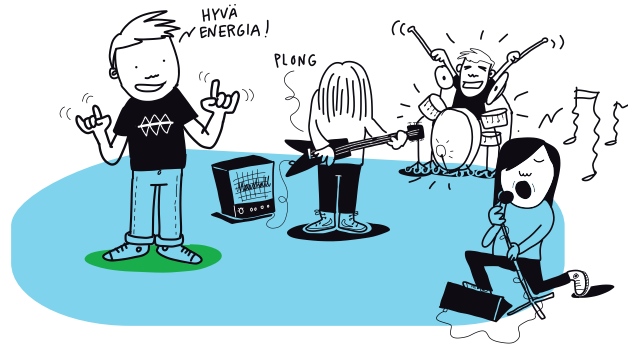
- Verkostomainen toiminta ja osaamiskeskittymät eri toimialoilla, esim. ympäristöalalla, kiertotaloudessa ja kulttuuriyrittäjyudessa vahvistavat alojen kehittymistä
- Uusien liiketoimintamallien ja ansaintamahdollisuuksien esiintuominen (esim. digitaalinen-, kierto- ja luova talous, etätyö)
- Omistajanvaihdosten vauhdittaminen myyjien ja ostajien osaamista lisäämällä sekä elinkeinotoimijoiden verkostoa vahvistamalla
- Ruoantuotannon arvostuksen nousu tuo uusia mahdollisuuksia ja yrittäjyyttä alueelle
- Matalan kynnyksen digi- ja kestävä kehityksen neuvonta yrittäjille
- Maaseutulentokenttien kehittäminen ekologisen matkailun ja uusien logistiikkaratkaisujen avulla (esim. miehittämättömät lennot)
- Matkailu- ja kulttuurikohteiden yhteistyö ja luontomatkailun kehittäminen lisää alueen matkailullista vetovoimaa (esim. Kalajärvi, Piiri, Lamminjärvi, Vittigin alue, paikallismuseot)
- Taitelijat ja kulttuuri uudistumisen moottorina yrityksissä

2 TOIMENPITEET

- Automatisaatiolla, digitaalisuudella ja energiatehokkuudella tuottavuutta ja tehokkuutta
- Vastuullisuuteen ja kasvuyrittäjyyteen tarvitaan rohkaisua ja hyviä esimerkkejä
- Rekrytointiosaaminen ja maahanmuuttajien työllistäminen sekä yritysten ja nuorten yhteistyö lisäävät työvoiman saatavuutta
- Yrityksille uutta ideaa ja verkostoja matalan kynnyksen kansainvälistymisestä
- Maatalousyrittäjyys monipuolistuu muun muassa kumppanuus-, hoiva- ja opetusmaatiloja kehittämällä
- Yritysten ja maatilojen jalostusasteen nostaminen tuo lisää euroja alueelle
- Pienet palvelukokeilut/-tuoteinnovaatiot yrityksissä ja maatiloilla synnyttävät uutta liiketoimintaa

Nuori

sinussa on tulevaisuus – tehdään se yhdessä

Nuoret ja nuoret aikuiset ovat keskeisessä roolissa Liiverin toiminnassa. Nuorten asemaa paikallisessa alhaalta ylöspäin lähtevässä toiminnassa halutaan edelleen vahvistaa kaudella 2023–2027. Nuorten ja nuorten aikuisten osuus alueemme väestöstä on noin neljännes. Alueen nuorten tulevaisuuskuvassa korostuvat yhteisöllisyys, osallisuus ja kansainvälisyys. Kaupunkien ja maaseudun vastakkainasettelusta on opittu pois ja kuntarajojen häivyttäminen tuntuu luonnolliselta.

Nuorten fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin panostaminen on tärkeää, nuoret tarvitsevat matalan kynnyksen tiloja, joissa kokea olonsa turvalliseksi ja kohdatuksi muiden nuorten kanssa. Nuoret tarvitsevat yhteen kuulumisen tunnetta ja merkityksellisiä yhteisöjä ympärilleen. Nuoret haluavat vaikuttaa omaan ympäristöönsä ja tulevaisuuteensa. On oleellista, että nuorten parissa työskentelevillä on saatavilla ajantasaista tietoa ja taitoa kohdata nuoret sekä tiedottaa nuoria erilaisista mahdollisuuksista ja vaikuttamiskanavista.

Toimintaympäristön digitalisoituminen ja sosiaalinen media tarjoavat nuorille sekä mahdollisuuksia että haasteita. Älylaitteilla ja verkossa toimiminen lisääntyy edelleen. Älylaitteet vähentävät nuorten kasvokkaisia kontakteja ja lisäävät riskiä eristäytyä ja kokea yksinäisyyttä. Toisaalta ne mahdollistavat nuorille yhteydenpidon samanhenkisiin nuoriin, uusia tapoja oppia ja yrittää sekä erilaisia keinoja ilmaista itseään. Sosiaalinen media tarjoaa myös nuorten parissa työskenteleville mahdollisuuden tiedottaa ja kommunikoida nuorten kanssa heille kiinnostavalla tavalla.

Nuoret tarvitsevat tulevaisuuteen uskoa ja kokemusta siitä, että heidän toiminnallaan on vaikutusta. Nuoret

toivovat turvallisuuden ja osallisuuden tunnetta ympäristöltään. Ilmastomuutos, koronapandemiasta aiheutunut eristäytyminen ja muuttunut turvallisuustilanne Euroopassa huolestuttavat ja ahdistavat nuoria. Eri ikäryhmien välisen etäisyyden kasvamisen vastapainoksi maaseudun tulee tarjota nuorille mahdollisuuksia kanssakäymiseen eri ikäisten ihmisten kanssa.

Luonto ja ekologisuus ovat nuorille tärkeitä arvoja. Liiverin alue tarjoaa mahdollisuuksia luonnossa liikkumiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä yrittämiseen. Nuoret tuovat paikallisiin yhteisöihin uusia tapoja ratkaista ympäristö- ja luontohaasteita. Kiinnostus kiertotaloutta ja omavaraista ruoantuotantoa kohtaan on noussut.

Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus nuorten elämässä korostuu. Kulttuurikasvatus ja yhdenvertaisuuden edistäminen on tärkeää, jotta myös eri taustoista tulevat nuoret kokevat olevansa osa yhteisöä. Nuorten valmiuksia toimia muiden kulttuurien edustajien kanssa sekä monikulttuurisissa ryhmissä tulee vahvistaa. Useat nuorten kanssa toimivat järjestöt ovat kansainvälisiä ja voivat toimia linkkinä nuorten kansainvälistymisen edistämiseksi. Avoin keskustelu ja tarinoiden jakaminen ovat tärkeitä asenneilmapiirin kannalta.

Monet nuoret lähtevät maaseudulta kaupunkiin opiskelemaan. Nuorten halua säilyttää yhteys kotiseutuunsa pitää tukea esimerkiksi yhteydenpidolla ja osallistumismahdollisuuksilla. Nuorten kiinnostus yrittäjyyteen on kasvanut ja uusia yrityksiä perustetaan yhä nuorempina. Yrittäjämäisen tekemisen tukeminen on tärkeää ja nuoret tulee nähdä oleellisena osana tulevaisuuden yrittäjyyttä.

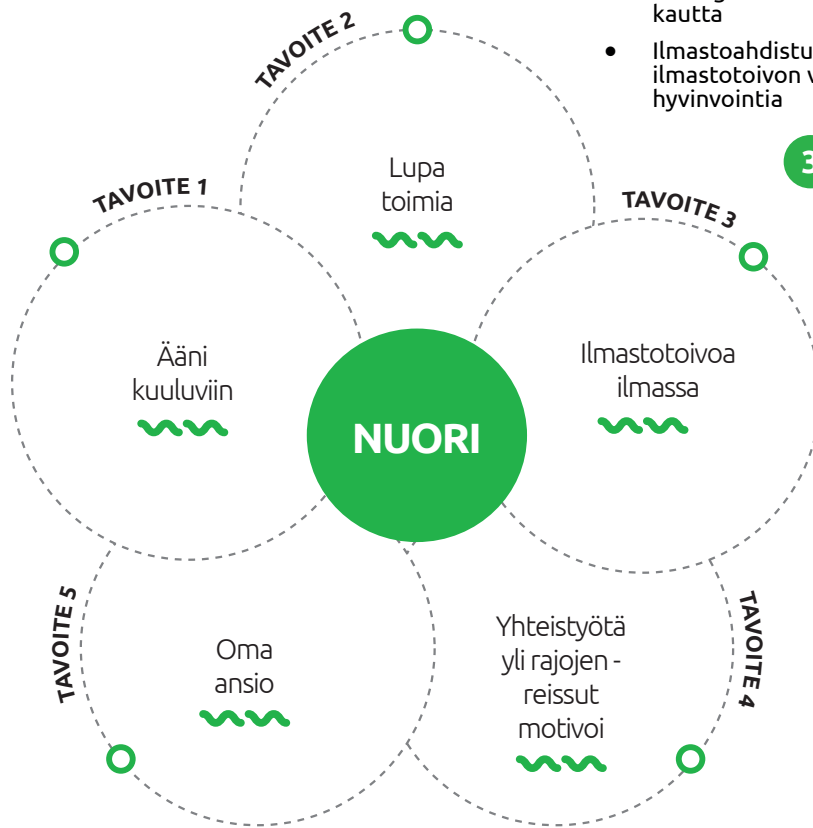
- Nuorisajaostot kylien ja yhteisöjen toiminnan monipuolistajina
- Liiverin nuorisajaosto kehittämistoiminnan oppimisolustana
- Nuorten mukaanotto kehittämistyöhön ja vastuunanto kantaa hedelmää
- Digitaalisuus tuo uusia mahdollisuuksia osallistaa ja vaikuttaa
- Nuorten kanssa työskentelevien tulee pysyä mukana kanavissa, joissa nuoret ovat
- Nuoret haluavat toimia heille tärkeiden asioiden puolesta

1 TOIMENPITEET

2 TOIMENPITEET

- Avoimet, turvalliset kokoontumispaikat lisäävät yhteisöllisyyttä (yhteisöjen yhteiset tilat nuorten käyttöön, nuoret mukaan)
- Monipuoliset ja uudistuvat harrastusmahdollisuudet tulee huomioida
- Nuoret tarvitsevat ylisukupolvisia kohtaamisia ja aikuisten tukea
- Nuoret haluavat mukaan yhdistys- ja vapaaehtoistyöhön pop-up tyyppisesti -pienin askelin
- Nuoret arvostavat luontoa ja haluavat pitää siitä huolta
- Luonto hyvinvoinnin lähteenä nuorille
- Nuorten ympäristötietoisuus on voimavara yhteisöjen ja yritysten kehittämisessä. Ekologisuus tulee näkyvämmäksi nuorten kautta
- Ilmastoahdistuksen käsittely ja ilmastotoivon välittäminen lisäävät hyvinvointia

3 TOIMENPITEET

5 TOIMENPITEET

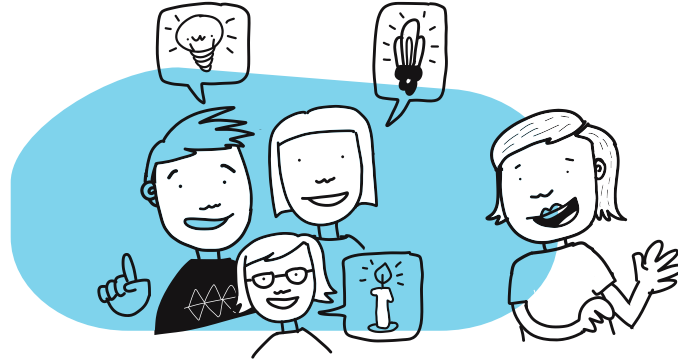
- Nuoria kiinnostaa lyhyet, projektimaiset työt ja ansaintamahdollisuudet
- Yritysten, yhdistysten ja nuorten kohtaaminen tulee tehdä helpommaksi
- Työnhaku- ja työelämätaitoihin tarvitaan vahvistusta, jotta työnantajat ja -tekijät kohtaavat
- Nuorten digitaidot yritysten digitalisaation vauhdittajana
- Nuorten yrittäjyys edellyttää mahdollisuutta kokeilla (esim. Nuorisoleader -tuki)

4 TOIMENPITEET

- Nuorten yhteistyö yli kuntarajojen lisää hyvinvointia ja suvaitsevaisuutta (seudullinen, maakunnallinen, valtakunnallinen ja kansainvälinen nuorisajaostotyö)
- Nuorten kanssa työskentelevien yhteistyö yli kuntarajojen vahvistaa osaamista (nuorisotoimet, yhdistykset, oppilaitokset)
- Kansainväliset vaihdot porukoille madaltavat kynnyksiä lähteä ulkomaille
- Kansainväliset vapaaehtoistyöntekijät kotikansainvälistäjinä
- Kulttuuri- ja yhdenvertaisuuskasvatus lisäävät uskallusta kansainvälistyä
- Alueen toimijoiden jo olemassa olevat kansainväliset verkostot on käyttämätön voimavara (muut Leader-ryhmät, yhdistykset, kunnat)
- Pohjoismaiden välinen yhteistyö on luontevaa ja siihen on jo olemassa olevia verkostoja

Oppi

ei ojaan kaada – kohti uutta tiedolla ja yhteistyöllä

Perinteiden kunnioittaminen on olennainen osa maaseudun elämää. Tarkasteltaessa useista eri näkökulmista toimintaympäristön nykytilannetta ja tulevaisuuden näkymiä, keskeiseksi havainnoksi perinteiden kunnioittamisen rinnalle nousee toimintatapojen uudistamisen tarve. Maaseudulla innovaatiot ovat lähinnä alueelle uudenlaisten toimintatapojen kokeilua. Innovaatiotoiminta rakentuu paikallisten inhimillisten resurssien ja lähtökohtien varaan. Tarvitsemme valtavan määrän innovaatioita voidaksemme uudistaa yritysten, nuorten ja yhteisöjen toimintatapoja vastaamaan jatkuvasti muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin. Alueensa omana Leader-ryhmänä Liiveri haluaa keskeisen roolin innovaatioiden edistämiseksi ja näin tukea omalta osaltaan paikallislähtöistä elinvoimapolitiikkaa yhdessä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa.

Yrittäjyyden muodot uudistuvat. Kevytyrittäjäyys on tullut jäädäkseen, yrittäjänä voidaan toimia osa-aikaisesti palkkatyön rinnalla tai sesonkeina. Digitalisaatio, vastuullisuus, ympäristön ja kestävä kehityksen huomioiminen vaativat toimivilta yrittäjiltä innovaatiota ja osaamista toimintamallien uudistamiseksi. Vihreä siirtymä voi aiheuttaa pelkojakin, joita on syytä torjua tiedolla ja rohkaisulla kokeiluihin.

Nuorten ottaminen mukaan maaseudun toimintatapojen uudistamiseen ja vahvistamiseen edellyttää heiltä itseltäänkin sellaisia taitoja ja osaamista, jota tällä hetkellä ei ole käytettävissä tai ei ole vielä Liiverin toimialueella käytössä. Tiedeleirit ja -päivät kannustavat uuden tiedon äärelle ja innostavat oppimaan. Nuorten harjoittelupaikat ja opinnäytetyöt tuovat yrityksiin ja yhteisöihin uusimman tiedon.

Maaseudun yhteisöjen toiminnan yksi kulmakivi ovat aktiiviset vapaaehtoiset, heidän tekemisensä ja osaamisensa. Kun asukastiheys on alhainen, jokaisella yksilöllä on merkitystä ja eri tasoilla tapahtuvan yhteistyön

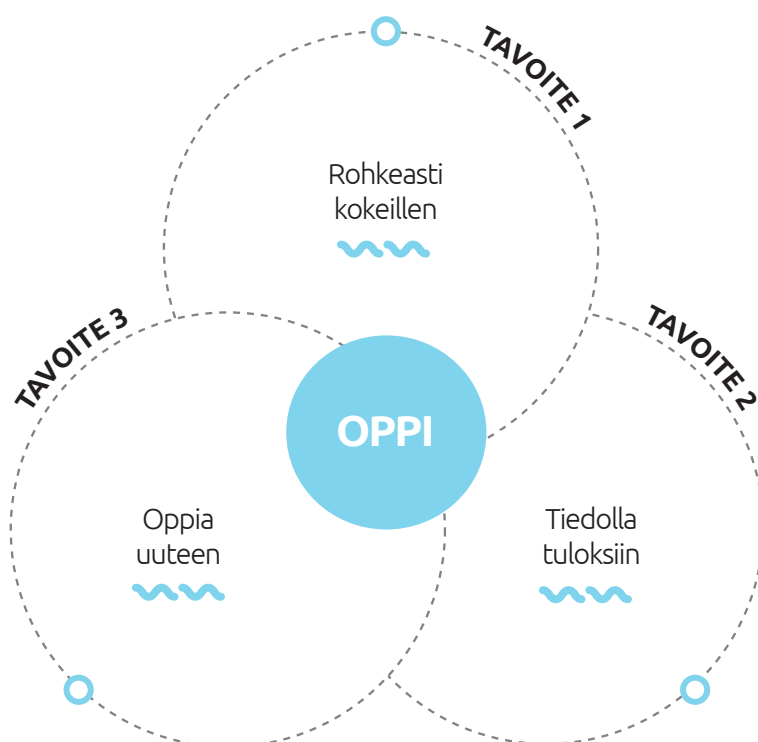
merkitys korostuu. Yhteisöjen vahvistamisen taustalle tarvitaan tutkittua tietoa sekä sen hyödyntämistä ja innovatiivista soveltamista. Älykkäiden kylien, yhteisöjen, kuntien ja seutukunnan kehittyminen perustuu suunnitelmallisuuteen ja pitkäjänteiseen kehittämiseen, mutta myös nopeaan reagointiin uusiin asioihin. Yhteisöjen käytössä tulee olla sen hetkinen paras osaminen niin alueelta kuin tarvittaessa maailmaltakin.

Liiverin toiminta-alueella tai sen välittömässä läheisyydessä on merkittävä tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden keskittymä. Näistä keskeisimpiä ovat Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, Seinäjoen ammattikorkeakoulu SeAMK, Seinäjoen koulutuskuntayhtymä Sedu, Etelä-Pohjanmaan Opisto, Siirtolaisuusinstituutti Seinäjoen toimipiste, Taideyliopiston Seinäjoen yksikkö, Seinäjoen yliopistokeskus, Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys, Epanet-verkosto ja Etelä-Pohjanmaan kesäyliopisto, Suomen Yrittäjäopisto, kansalaisopistot, taideoppilaitokset ja koulutusta tuottavat järjestöt.

Toimintatapoja uudistavat innovaatiot edellyttävät konkreettista ja vuorovaikutteista tekemistä, jossa tarjonta ja tarpeet kohtaavat. Alueen vahvuutena on paikallisesti tiiviit ja toimivat yhteistyösuhteet. Liiveri haluaa olla mukana vahvistamassa mikroyritysten, nuorten, yhdistysten ja muiden yhteisöjen yhteistyötä osaamisintensiivisten organisaatioiden kanssa. Paikallistoimijoita innostetaan mukaan osaamisintensiivisten toimijoiden tutkimus- ja kehittämistyöhön. Tarvittaessa osaamisverkostoja voidaan hakea myös alueen ulkopuolelta. Kehittämistyössä voidaan hyödyntää Älykkäät kylät ja EIP-kokonaisuuksia. Tavoittelemme molemminpuolisen osaamisen lisäämistä ja uusien asioiden kokeilua matalan kynnyksen vuorovaikutuksessa. Oppi- painopisteellä Liiveri korostaa rooliaan maaseutua sisältäpäin uudistavana voimana.

- Uusien palvelujen kehittämien esim. digitaalisuutta ja robotiikkaa hyödyntäen
- Fossiilitaloudesta luopumisen tuomat mahdollisuudet, maaseudun energiayhteisöt
- Teknologia (esim. drone, robotiikka, automaatio) tuottavuus- ja ympäristöhyötyjen tuottajana ja uusina logistisina ratkaisuuina
- Maatilojen uudet toimintamallit, vihreän siirtymän kokeilut
- Taide, kulttuuri ja liikunta toimintoja uudistavana työkaluna
- Muuttoliikkeeseen vaikuttaminen, alueelta poismuuttaneet mukaan kehittämään, etätömahdollisuudet
- Maaseutu-kaupunki raja-aitojen häivyttäminen molempien mahdollisuuksia yhdessä hyödyntäen

1 TOIMENPITEET

3 TOIMENPITEET

- Koulutusohjelmat innovatiivisille vastuuvapaaehtoisille ja maaseutukehittäjille
- Turvallisuus, valmius ja varautuminen kansalaistaidoiksi
- Vastuullisuus uudelle tasolle yrityksissä ja yhteisöissä
- Yrittäjyyden uudet muodot käytäntöön, esim. yhteiskunnallinen yrittäjyys
- Tapahtumaosaaminen uudelle tasolle ja uudet tapahtumat perinteitä ja moderneja virtauksia yhdistäen
- Digitaaliset alustat ja sähköiset työkalut tehokkaaseen käyttöön yrityksissä ja yhdistyksissä

2 TOIMENPITEET

- Selvitykset ajankohtaisista asioista paikalliseen yrittäjyyteen, yhteisöjen toimintaan tai nuoriin liittyvistä asioista
- Nuorten toiveet, arki ja mahdollisuudet
- Maaseutu tietotyön työssijana, mitä se vaatii
- Kiertotalous, ilmasto- ja ympäristöasiat yhteisöjen ja yritysten kehittämisessä, tukea kestävyystieteellisestä näkökulmasta
- Maaseutukehittäjien osaamistason kartoittaminen

6. Rahoitussuunnitelma

Liiveri sai rahoitusta suunnitelman toteuttamiseen 8,7 miljoonaa euroa. Se sisältää CAP-rahoitusosuuden (EU+valtio) noin 4,5 miljoonaa euroa, kuntaosuuden noin 1,1 miljoonaa euroa ja yksityisen rahoituksen noin 3 miljoonaa euroa. Rahoitusta on vuositasolla noin 1,1 miljoonaa euroa, mikä on hieman suurempi kuin edellisen ohjelmakauden vuosittainen rahoituskehys.

	EU	Valtio	Kunta	Julkinen rahoitus/tuki yhteensä	Yksityinen rahoitus (tavoite)	Kokonaisrahoitus yhteensä
Yhteisö, 35 % tuesta	694 100 €	597 300 €	322 800 €	1 614 200 €	911 000 €	2 525 200 €
Yritys, 35 % tuesta	94 100 €	597 300 €	322 800 €	1 614 200 €	1 985 600 €	3 599 800 €
Nuori, 15 % tuesta	297 500 €	256 000 €	138 400 €	691 800 €	79 100 €	770 900 €
Oppi, 15 % tuesta	297 500 €	256 000 €	138 400 €	691 800 €	79 100 €	770 900 €
Strategiaa toteuttavat toimet yhteensä	1 983 200 €	1 706 400 €	922 400 €	4 612 000 €	3 054 800 €	7 666 800 €
Toimintaraha, 16,36 % julkisesta rahoituksesta	456 300 €	392 600 €	212 200 €	1 061 200 €	0 €	1 061 200 €
Kokonaisrahoitus	2 439 500 €	2 099 100 €	1 134 600 €	5 673 200 €	3 054 800 €	8 728 000 €
osuus julkisesta rahoituksesta	43 %	37 %	20 %	100 %		
julkinen/yksityinen				65 %	35 %	100 %

Arvion taustalla on huomioitu se, että viime vuosina rahoitukselle on ollut paljon kysyntää, alueen väkimäärä pysyy lähes ennallaan ja kehittämistarpeita on noussut runsaasti esille. Rahoituksen tarve on laskettu simuloimalla edellisen kauden myönnetyt tuet suhteessa olemassa oleviin tietoihin tulevan kauden tukityypeistä. Arviossa on huomioitu hintojen nousu (esim. rakennusmateriaaleihin ja palkkakustannuksiin liittyen). Rahoitustarpeen arviossa on pyritty realistisuuteen suhteessa alueeseen ja sen tarpeisiin.

Koska yritystuet muuttuvat huomattavasti edellisen kauden tuista aiempaa setelityyppisemmiksi, ennakoimme, että yritystukien kappalemäärä on noin puolet kokonaishankemäärästä. Elinkeinolliseen kehittämiseen varattava rahoitus on noin 40 % kokonaiskehyksestä ja yleishyödyllisten hankkeiden osuus 60 %. Tavoitteena on, että Liiverin CAP-strategiaan saadaan yksityistä rahoitusta 35 %. Suurin osa tästä tulee rittäjyyspainopisteistä ja erityisesti yritysinvestoinneista.

Liiveri hakee strategian toteutukseen myös muuta rahoitusta, esim. alue- ja rakennepolitiikan rahastoista yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa mukaan lukien Leader-ryhmät. Lisäksi pyritään hyödyntämään muita, osittain jo edellisellä ohjelmakaudellakin hyödynnettyjä rahoituslähteitä (esim. AKKE, säätiöt, kuntarahoitus, Kansalaisten Eurooppa, Erasmus+, Luova Eurooppa, joukkorahoitus). Kansalaisten Eurooppa ja Erasmus+ rahoituksen hakuun Liiverillä on toimivat kumppanuudet muun muassa SERN-verkoston ja akkreditoitujen Erasmus+ -toimijoiden (Kuudesta ja Seinäjoen kaupunki) kanssa. Muuta rahoitusta hyödynnetään laajasti strategian painopisteisiin ja erityisesti kansainvälistymiseen. Muulla rahoituksella tehdään kehittämistoimia koko Liiverin alueella mukaan lukien kaupunkialue. **Tavoite ulkopuoliselle rahoitukselle on 1,5 miljoonaa euroa.**

**MUU RAHOITUS
1,5 MILJ.**

**CAP27
8,7 MILJ.**

7. Toimeenpano

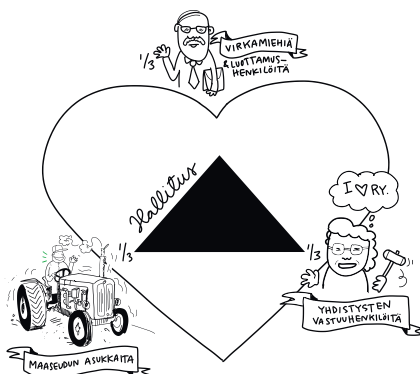
Hallinto

Liiveri on toiminut Leader-ryhmänä vuodesta 1997. Liiveri on menestynyt hyvin Leader-työn arvioinneissa. Liiverillä on lähes 300 jäsentä. Jäsenistä suuri osa on yhdistyksiä tai asukkaita eri puolilta aluetta. Jäsenmäärä on pienoisessa kasvussa vuosittain.

Liiverin toimisto on Ilmajoella, keskeisesti suhteessa alueeseen. Samoissa tiloissa on Ilmajoen kunnan ja yrityspalveluja tuottavien toimijoiden Yritysherrala, joka palvelee yritysten kehittämistä. Liiverin asiakastapaamiset sovitaan asiakkaan tarpeen mukaan. Asiakastytyväisyyskyselyn mukaan Liiveristä on helppo kysyä neuvoja ja 95 % asiakkaista suosittelee Leader-rahoitusta muille. Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI:n selvityksen mukaan Liiveri on alueellaan arvostettu ja osaava kehittäjä.

Liiverin hallituksessa on 12 varsinaista ja 12 varajäsentä. Hallitus on koottu kolmikantaperiaatteen mukaan ja jäsenet ovat tasapuolisesti alueelta. Hallituksen ikä- ja sukupuolijakauma pyritään pitämään moni- ja tasapuolisena. Ennen uusien jäsenten rekrytointia arvioidaan, millaista osaamista hallitukseen tarvitaan. Hallituksella on kaksi arviointikokousta ja itsearviointi vuosittain. Hallituksen uusille jäsenille on perehdyttämiskoulutus. Hallituksen kokouksiin voivat osallistua varsinaiset ja varajäsenet, millä varmistetaan kaikkien osaaminen. Hallituksen edustaja nimetään rahoitettavien hankkeiden ohjausryhmiin. Heidän kauttansa välittyy viesti hankkeen ja Liiverin välillä. Hallitustyöskentely koetaan keskustelevana ja avoimena. Hallituksen apuna on kaksi jaostoa. Elinkeinojaostossa on jäsenenä kuntien elinkeinotoimen edustajat, uusyrityskeskus, yrittäjäjärjestö ja yrittäjä. Nuorisajaostossa on jäseniä kaikista kunnista. Molemmissa jaostoissa on hallituksen edustaja. Lisäksi käynnistetään hallitusalumntoimintaa, jolla mahdollistetaan aktiivisten kehittäjien mukana pysyminen Liiverin toiminnassa.

Liiverillä ja ELY:llä on vuosittaiset kumppanuuskeskustelut yhteistyöstä ja hankeprosessin kehittämisestä. Liiverin ja ELY:n yhteistyö kuvataan tarkemmin erillisessä yhteistyösopimuksessa. Siinä kuvataan myös yhteensovitus muiden rahastojen kanssa. Ruokaviraston kanssa on ohjauskäynti. Hallitus ja puheenjohtajat osallistuvat MMM:n ja Ruokaviraston koulutuksiin.

Työntekijät

Ohjelmakaudella 2014–2020 Liiverin Leader-työssä on ollut reilu 2 henkilötyövuotta ja 3 työntekijää. Lisäksi on 2–4 projektihenkilöä. Työntekijämäärä varmistaa monipuolisen osaamisen ja mahdollistaa oman kehittämistyön. Mikäli toimintarahaa lisääntyy, on tarve vahvistaa nykyisestäään mm. viestintään, markkinointiin ja kansainvälisyyteen liittyvää osaamista. Mikäli toimintarahaa vähenee, pitää työntekijöiden toimenkuvia muokata vaadittavia töitä ja käytössä olevia resursseja vastaavaksi sekä hakea uusia yhteistyömahdollisuuksia.

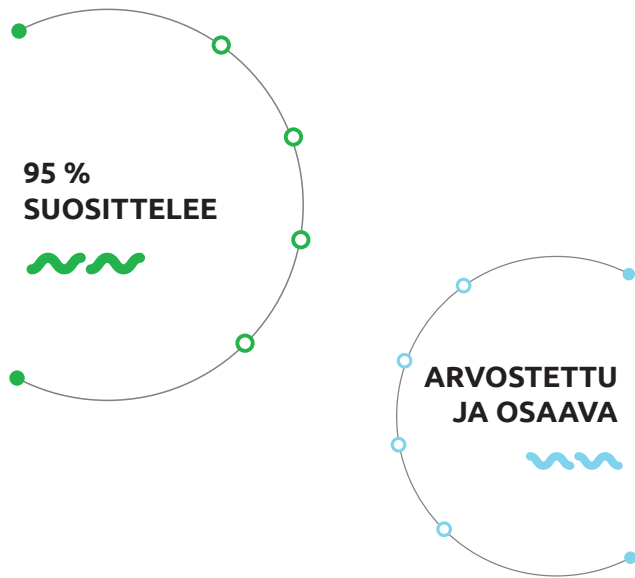
Yhdistyksellä on laatuksikirja, joka sisältää muun muassa henkilöstö- ja koulutus suunnitelman sekä ohjeen etätöiden tekemisestä. Henkilöstöllä on vuosittaiset kehityskeskustelut ja heidän osaamiskartoituksensa päivitettiin 2021. Käytyjen kehityskeskustelujen mukaan, työntekijät ovat tyytyväisiä työilmapiiriin ja kokevat tärkeänä huolehtia työyhteisön kannustavan toimintakulttuurin säilymisestä. Henkilöstöriskien hallinnan yksi perustekijä on rekrytoinneissa onnistuminen. Rekrytointeihin ja perehdyttämiseen on käytettävä riittävästi resursseja. Uusille työntekijöille on perehdyttämisohjeet.

Riskit

Henkilöstön ennakoimaton vaihtuvuus ja äkilliset pitkät poissaolot ovat yhdistyksen suurimpia riskejä. Tähän varaudutaan mm. huolehtimalla henkilöstön työhyvinvoinnista sekä dokumentoimalla toimintatapoja. Hallituksen ja henkilökunnan hyvin toimivalla yhteistyöllä on ratkaiseva merkitys toiminnan sujuvuuteen ja tavoitteiden saavuttamiseen.

Työntekijät osallistuvat viranomaisten koulutuksiin ja heitä kannustetaan osaamisen lisäämiseen muutenkin resurssien puitteissa. Osaamisen, niin työntekijöiden kuin hallituksen, lisääminen vähentää riskiä neuvontatms. virheisiin. Vahinkoriskejä torjutaan vakuutusin. Haasteet tietoturvan saralla kasvavat koko ajan, ja se yhdessä lisääntyvän sähköisten palvelujen kanssa lisää tarvetta määritellä tarkemmin organisaatiossa hyväksyttävät toimintatavat. IT-palvelut on ulkoistettu ja ne varmistavat osaltaan yhdistyksen tietoturvan ajan tasalla pysymistä.

Taloudellisia riskejä torjutaan mm. taloussäännöllä, budjetoinnilla, hintavertailuilla ja budjettien seuran-

nalla, käyttämällä auktorisoitua tilitoimistoa ja välttämällä vaarallisia työketjuja. Liiverin taloushallinto on kuvattu taloussäännössä ja käytännön toiminta prosessikuvauksissa. Taloudellisten riskien välttäminen alkaa jo strategianlaadintavaiheessa, kun pyritään varmistamaan sellaiset toimintaresurssit, joiden puitteissa erilaisiin riskeihin varautuminen on mahdollista. Maksuvalmuisriskiä on torjuttu laskuttamalla kuntarahat vuosittain ennakolta, ja toisaalta pitämällä kustannusten synty- maksupäätös -väli riittävän lyhyenä. Hankebyrokratia itsessään on vähentänyt kustannusriskiä, kun se on pakottanut hankintojen hintavertailuun, kirjallisiin sopimuksiin ja huolelliseen dokumentointiin. Kun oletettavasti uudella kaudella tämä vaatimus ei ole yhtä suuri, tulee kustannusriskin hallintaan kiinnittää enemmän huomiota omaehtoisesti.

Teemat

Liiverin toiminnasta pääosan muodostaa Leader-toiminta. Lisäksi on tehty vahvaa työtä kylien kehittämiseksi. Nämä kaksi toisiaan täydentävää osiota muodostavat Liiverin toiminnan ytimen jatkossakin. Lisäksi strategisia hankkeita on suunniteltu nuoriso-, digitaalisuus- ja ympäristöteemoihin. Kaupunkikehittämiseksi on laadittu Kotokortteli-strategia. CAP-strategian ulkopuoliseen kehittämistyöhön etsitään aktiivisesti muita rahoituslähteitä.

Leader-yhteistyö Suomessa

Etelä-Pohjanmaan neljä Leader-ryhmää ovat sopineet jatkavansa yhteistyötä tulevallakin kaudella. Yhteistyötä tehdään muun muassa seuraavista teemoista: kylien kehittäminen, viestintä ja osaaminen, kansainvälisyys, ympäristö ja ilmasto sekä nuoret. Hallinnollisten kustannusten vähentämiseksi YHYRES ry ja Liiveri ry aloittavat valmistelut liittyen yhteiseen talouden hoitoon. Mahdollisuutena on siirtyminen yhteiseen taloushallintoon, kunhan taloushallintokulttuurit ryhmissä sovitaan toisiinsa. Yhyreksen kanssa on mahdollisuus tehdä teemallista yhteistyötä esim. nuoriso- tai kansainväliseen toimintaan liittyen. Yhteistyötä on käynnistetty myös Leader Pyhäjärvisuodun ja I samma båt:in kanssa laatutyöhön liittyen.

Aktivointi, yhteistyö ja verkostoituminen sekä viestintä

Liiverin strategian toimeenpanossa aktivointi, yhteistyö ja verkostoituminen sekä viestintä liittyvät tiiviisti toisiinsa ja niitä tehdään lomittain. Liiverin verkostot on kuvattuna erillisessä, liitteenä olevassa verkostotoianalyyssä.

Sekä aktivointi että viestintä ovat Liiverissä suunnitelmallista toimintaa, joita ohjaavat strategian tavoitteet. Säännöllinen arviointi strategian edistymisestä sekä omasta tekemisestä auttaa suuntamaan aktivointitoimenpiteitä, masinoimaan verkostoja ja tekemään interventioita oikeilla hetkillä.

Liiverissä uskotaan, että yksin et ole mitään. Siksi aktivointia tehdään pääasiassa verkostoissa yhteistyössä muiden, kuten kuntien, kylien ja erilaisten organisaatioiden kanssa. Näin saavutetaan laajempaa yleisöä ja tavoitetaan myös sellaisia henkilöitä, joille Liiveri ei ole entuudestaan tuttu. Verkostojen kautta saadaan parasta mahdollista osaamista Liiverin ja asiakkaiden käyttöön. Vahvat verkostot lisäävät parhaiten paikallisen kehittämistyön vaikuttavuutta.

Liiverin aktivointi kohdistuu sekä nykyisiin että uusiin, potentiaalisiin hakijoihin. Pääpaino on Liiverin alueen toimijoissa, mutta myös maakunnallista aktivointia tehdään yhdessä eteläpohjalaisten Leader-ryhmien kanssa. Kansainvälisen verkostoitumisen tavoitteena on tuoda uusia ideoita paikalliseen kehittämiseen. Vahvinta se on ruotsalaisen Leader Östra Skaraborgin ja SERN:in italialaisruotsalaisen kehittämiskumppanin kanssa. Lisäksi verkostoja on virolaiseen ja puolalaiseen Leader-ryhmään.

Henkilöstö on Liiverin keskeisin aktivointityön tekijä. Myös hallitus, hallituslummit sekä jaostot vievät aktiivisesti viestiä Leader-toiminnan mahdollisuuksista omille sidosryhmilleen. Erityisesti hallituksen aktivointiroolia on viime vuosina vahvistettu. Elinkeinojaosto on puolestaan tärkeä asiantuntijaryhmä alueen elinkeinoelämään ja yrityksiin liittyvissä kehittämistoimenpiteissä. Nuorisajaoston rooli on merkittävä alueen nuorille viestittäessä, ja sitä kasvatetaan edelleen tulevaisuudessa. Merkittävä potentiaali piilee myös hallituslumneissa, jotka ovat menettäneet sydämensä paikalliselle kehittämistyölle. Siksi heidän aktivoimiseen etsitään uusia keinoja.

Liiverin rooli eri verkostoissa vaihtelee. Verkostojohdajana Liiveri toimii omissa elinkeinojaostossa sekä kuntakohtaisissa kylien yhteistyöryhmissä ja kyläturvallisuuteen liittyvässä yhdistysten ja julkisten tahojen verkostossa. Kumppanuus on vahvaa myös maakunnallisessa yrityspalveluverkostossa.

Kuntayhteistyötä tehdään erityisesti hallitus- ja jaostotyöskentelyn kautta sekä viestinnässä valtuutetuille ja kuntien johtoryhmiin päin. Liiverin nuorisajaostolla on suora yhteys kuntien nuorisovaltuustoihin ja -toimiin sekä nuorisjärjestöihin. Yksittäisissä hankkeissa kunti-

HANKEPROSESSI

- 1 Aktivointi ja tiedotus
- 2 Hankeidea/yhteydenotto Liiveriin
- 3 Ohjaus ja neuvonta toimistolta, mahdollinen tilaisuus toimijaverkoston kokoamiseksi
- 4 Hakemusasiakirjojen valmistelu
- 5 Elinkeino- ja nuorisajaoston käsittely ja suunnitelman sparraus
- 6 Hanke hallituksen käsittelyyn. Hallituksen päätösesitys ja päätös.
- 7 ELY-keskuksen laillisuustarkastelu / Hankkeelle virallinen päätös
- 8 Hanketoimien käynnistyminen ja aloituspalaveri
- 9 Hankkeen toteutus ja sitä tukeva ohjaus, neuvonta ja koulutus
- 10 Raportointi ja tulosten levittäminen
- 11 Lopetuspalaveri

en viranhaltijat ovat usein keskeisiä yhteistyökumppaneita. Kuntien, ELY-keskuksen ja maakuntaliiton kanssa järjestetään myös vuosittaiset aluekehittämisen kiertueet.

Tulevaisuudessa yhteistyötä tullaan tiivistämään ilmasto- ja ympäristöasioihin liittyvissä verkostoissa. Digitaalisuuteen liittyvät verkostot vahvistuvat jo parhaillaan käynnissä olevan valokuituaktivointihankkeen ansiosta. Jatkossa Liiveri hakee vahvempaa roolia myös oppilaitosten ja paikallistoimijoiden yhteen saattajana. Jo nyt Liiverin yhteistyö oppilaitosten kanssa on sekä hankeyhteistyötä että opiskelijoiden harjoittelupaikkoja, liikeideasparrausta, opiskelijainfoja ja yhteistilaisuuksia.

Oikea-aikainen, monikanavainen ja oikein kohdennettu viestintä on tärkeä osa aktivointia. Esimerkiksi nuorille viestitään niissä kanavissa, joissa nuoret muutenkin ovat. Pääkanavana on toimivat ja ajantasaiset nettisivut. Lisäksi viestitään uutiskirjeen sekä sosiaalisen median eri kanavien kautta.

Hankekielen muuttaminen arkikieleksi on jo pitkään ollut keskeinen Liiverin viestintää ohjaava periaate. Se osaltaan tekee Liiveristä helposti lähestyttävän. Asiakastytyväisyyskyselyn mukaan tässä on myös onnistuttu. Asiakkaita palvellaan suomeksi ja englanniksi.

Viestintä elää ajassa, ja jatkossa tavoitteena on tehdä siitä entistä osallistavampaa sekä visuaalisempaa. Uusien viestintäkeinojen lisäksi myös paikallismedian ja tapahtumien rooli on edelleen merkittävä. Liiveri toimii myös viestinvälittäjänä eri organisaatioiden, kuten oppilaitosten, yhdistysten ja yrittäjien, välillä.

Liiveri on ollut suunnannäyttävä vaikuttavuusviestinnässä. Leader- ja hanketoiminnan vaikuttavuuden esiin

tuominen ei ole helppo tehtävä. Onnistuneet kokemukset ovat kuitenkin valaneet uskoa siihen, että haasteen parissa kannattaa jatkaa. Esimerkiksi ihmisiä ja tarinoita on edelleen tärkeää tuoda esiin kehittämistoimien takaa.

Liiverissä on saatu hyviä kokemuksia vertaisoppimisesta. Hankekonkarit ovat toimineet mentoreina, ja he ovat merkittävä apu myös aktivoinnissa. Vaikka suurin osa aktivointityöstä tapahtuu edelleen kasvokkain, on Liiveri kokeillut ennakkoluulottomasti myös uusia toimintatapoja. Tästä hyvänä esimerkkinä on sosiaalista mediaa vahvasti hyödyntänyt Ideoita euroille -kampanja, joka käynnistyi ideoinnista sähköisillä alustoilla ja päättyi parhaimpien ideoiden toteutukseen niin, että Liiveri toimi kehittämistyön käynnistäjänä kutsumalla eri toimijoita koolle.

Oman toiminnan lisäksi Liiveri etsii työkaluja, joilla hanketoimijat saisivat oman työn vaikuttavuutta paremmin esiin. Hankeprosessissa intensiivisin vaihe on alku, jossa Liiverin sparrauksen avulla pyritään löytämään jokaiselle hankkeelle ja yritykselle omat vaikuttavuustavoitteet. Oleellista on löytää kehittämistoimenpiteellä tavoiteltava muutos ja sitä seuraava mittari. Aktiivisella yhteydenpidolla madalletaan hanketoimijoiden kynnyksensä ottaa yhteyttä Liiveriin. Toimijoita myös verkostoidaan keskenään. Käytännössä tätä tehdään esimerkiksi 1–2 kertaa vuodessa pidettävillä hankevetäjien aamukahveilla sekä saattamalla hankesuunnittelun alussa keskeisiä toimijoita yhteen.

Myös hankkeen toteutusvaiheessa kannustetaan vaikuttavuuden seuraamiseen ja hankkeen loppupuolella vaikuttavuudesta viestimiseen. Hankkeiden ja yritysten tekemä laadukas ja monipuolinen viestintä tuloksista on mitä parhaita aktivointityötä ja Leader-toiminnan puolestapuhumista.

8. Seuranta ja arviointi

Liiverissä Seuranta ja arviointi kytkeytyvät rahoitusvälineiden ohjeistukseen, yhdistys- ja muuhun lainsäädäntöön sekä kaiken tehtävän toiminnan jatkuvaan kehittämiseen. Työt ohjaa Arvioinnin 3 kehää -malli. Sisimmällä kehällä on jatkuva arviointi. Päivittäin seurataan mm. tukikyselyiden määriä ja vuosittain tehdään esim. asiakastytyväisyyskyselyt. On tärkeää seurata yksittäisten hankkeiden toteutumista säännöllisellä yhteydenpidolla ja raporteilla sekä koostaa yksittäisistä toimenpiteistä laajempia arviointikokonaisuuksia. Arvioinnin toisella kehällä ovat ohjelmakausittain tehtävät arvioinnit, kuten yhdistyksen SWOT:in päivittäminen ja Ruokaviraston ohjauksen seuranta. Uloimmalla eli kolmannella kehällä ovat kertaluonteiset arvioinnit, joilla vastataan mm. yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Hallitus ja työntekijät seuraavat yhdistyksen toimintaa ja strategian toteuttamista kuukausittain hallituksen kokousten yhteydessä ja laajemmin kaksi kertaa vuodessa pidettävissä arviointikokouksissa. Tilinpäätös ja -tarkastus ovat tärkeitä vuosittaisia seurannan välineitä. Kuukausittain oman toiminnan toteutumista seurataan talousraporteista ja rahoituskehysten sidontakatsauksista. Talouden ja hallinnon hoidossa hyödynnetään sähköisiä järjestelmiä. Näissä pyritään löytämään synergiaetuja muiden Leader-ryhmien, suunnitellusti YHYREKSEN kanssa. Hyrrästä ja sen raporteista seurataan Leader-tukihakemusten tietoja.

Juuret ja siivet -strategian toteuttamiselle on asetettu tavoitteita, joiden toteutumista seurataan mittareilla (ks. luku 5). Strategian läpileikkaavien teemojen toteutumista seurataan rahoitettujen toimien määrillä. Liiverin arvojen toteutumista seurataan vuosittaisella asiakastytyväisyyskyselyllä ja tukitiedustelujen määrillä.

Vaikuttavuuden arviointi on esillä Liiverin oman toiminnan (ml. omat strategiset hankkeet) ja rahoitettujen Leader-toimien arvioinnissa. Vaikuttavuuden arviointisuunnitelma tehdään ohjelmakauden resurssien selvityä. Vaikuttavuutta arvioidaan mm. verkostojen, yhteistyön ja/tai digitaalisuuden toteutumisen näkökulmista. Esimerkiksi digitaalisuuden osalta tämä voi tarkoittaa digitaalisen osaamisen lisääntymisen arviointia yrityksissä ja yhdistyksissä sekä nuorten tavoittamisessa. Kullekin hankkeelle pyritään löytämään yksi muutosmittari, jota he seuraavat omassa toiminnassaan. Muutosmittarilla pyritään arvioimaan hankkeen kohderyhmässä tapahtuvaa muutosta.

Olennaista Liiverin toiminnassa on, että arviointitulokset käännetään saman tien kehittämistoimiksi. Saatuja arviointituloksia hyödynnetään viestinnässä ja niiden avulla parannetaan alueen toimijoiden kehittämisaamista. **Kehittämisestä halutaan kansalaistaito!**

LIIVERIN ARVIOINNIN KOLME KEHÄÄ

Päivitys 05/2022

